

م.ج.پیشہوری (جو ادزادہ خلخالی)

نچہ یازی «آزیر» دن

قائناقلار:

م.ج.پیشهوری. سئچلمیش اثرلری. آذربایجان روزنامه سینین نشریه سی.
1344 (1965). توپلایان، ترتیب، ترجمه، و رئاکته ائدن هئیات: احمد امینزاده، تقی
موسوی، حسین جدی.

م.ج.پیشهوری. سئچلمیش اثرلری. توپلایان، ترتیب و ترجمه ائدن: احمد
امینزاده، تقی موسوی، حسین جدی. رئاکتور امیر علی لاهودی. 1984. باکی

صحیفه	دیزین
3	ندن یاز اجاییق؟
5	بیز نه دئییریک، میلّت نه ایسته بیز؟
7	تبریز سفرینین یول قئیدلریندن
11	بیز و کئچمیش شاه
13	هانسی فیرقه دوغرو و دوزگون فیرقه دیر؟
15	نه اوچون بیز جمعیتده فیرقه یا فیرقهر مئیدانا گلیر؟
17	نه اوچون بیز جمعیتده فیرقه مئیدانا گلیر؟
20	کیملر رهبر اولا بیلرلر
22	فیرقه کادرلارینین اهمیتی

ندن ياز اجاييق؟

ديكتاتورلوغون باشلانغيجي دؤورونده ده، اولكهدهكى . ايجتيماعي قورولوشون اساسي چوروموش و برباد حالدا ايدي. او گونده ده ايران خالقينين اكثريني اوز ايجتيماعي وضعيتيني ايصلاح ائتمك نامينه نه كيمي واسيطه و كيمين ايله اولورسا-اولسون دؤولت ايشلريني اساس اعتيبارى ايله زادگان و نوفذلو طبقهيه منسوب اولان باشچيلارين تيتريك اللريندن چيخاريب اوز ايله آماغا سعي ائديردي. خالق ايستهييردي كي، دؤولت مأمورلارينين و ايمتيازلي صينيفلرين قديم ايش قايدياسي سايلان زوراكليق، ظولم و ايستبيداد تدبيرلرينه سون قويلاق اوزونه عاييد بوتون ايشلرده ياخيندان ايشتيراك ائتسين. لاکين بدبختليکدن بوگونكو مؤوضوعدان خارج اولان بير چوخلو سبب و تصادوفر اوزوندن ايگيرمي ايلليک ديكتاتورلوق دؤورو باشلاندي. او، آغيزلاري قيفيللاماق، قلملري سينديرماق، فيکير و دوشونجهلري زهرلهمک و خنبيرخاه شخصلرين عزم و ايرادهسيني تاپدالاماق يولو ايله ايشه باشلايب چوروموش و غلط حؤکومت قورولوشونا بزک-دوزک وئردي. ايش باشينا گلشيش ديكتاتور چوروموش اوصولي- ايدارهنين شيکست پايه لري اوزرينده ظاهرين خوشاگليم لاکين باطينده تام معناسي ايله قورو بوروکراتيک و پوليسجهسينه دوزلديلميش آريستوکراتيک سارايي برپا ائتدي. او، ظاهرده آروپا مدنيتيندن تقليد ائدرک وئرگيلري آرتيرماغا، ددبهلي ايدارملر يارتماغا، سايسيز- حسابسيز يوکسک روتبهلي مأمورلار دوزلتمگه باشلادي. اولکه بودجهسينين ايستر گلير و ايسترسه مخاريچ حيصه لريني قارتگرليک و سويغونچولوق اساسيندا قوراراق اونون ميقداريني ايلديريم سورعتيله آرتيردي. هئچ بير ايجتيماعي مقصد و اساس حذف اولمادان، هئچ بير رحم و موروته يول وئرمه دن کند و شهر زحمتکشلريني سويوب تالاماغا باشلادي. بونون نتيجه سينده کنچميشدهكي چوروک، سوست و درده دگمز آريستوکراتلار طبقه سينين يئرینده، ايکي يئني تزه نفس و جيدي طبقه مئيدانا گلدي .

بو طبقه لر بوتون ديكتاتورلوق دؤورونده ال-اله وئرمرک اولکه نين بوتون معنوياتي اوزرينده حؤکمرانليق ائتديلر. اونلار اوز ماددي و معنوي نوفذ دايملريني گوندن- گونه گنیشلنديرديلر. بو ايکي طبقه دن بيريسي يوکسک روتبهلي دؤولت قوللوقچولاريندان و حؤکومت ايدارملرينده ايشله مين نوفذلو رهبرلردن عيبارت ايدي. اونلار اوز مقصدلرينين اجراسي اوچون چيخارديقلاري قانون- قايديلارلا و وئرديکلري گؤستريشلره هامينين ال- آياغيني باغلاير، اوز ايسته ديکلريني ائديرديلر. بو باشچيلار اوز ظاهرلي حوقوق و قانوني مؤوقئعلريني قطعيبين نظره آلمايلاق، موختليف واسيطه لرله خالقي سويوردولار. اونلار روشوتخورلوق و دؤولت املاکيني منيمسه مکدن علاوه تيجار تخانالاردا، سهمدار جمعيتلرده و مالييه تاسيساتلاريندا، بير سؤزله، هر يئرده كؤك سالاراق، زوراكليق، اوزباشيناليق منتودلاري ايله جيبلريني دولوروردولار. اونلار هئچ كسدن، حنا اوز دندیکلرينه گؤره، بير ايشاره ايله يوزلرله يوکسک روتبهلي آدامي مو ائتمگه قاديرون اولان شخصدن ده چکينميرديلر .

ايکينچي طبقه اونلاردان داها تهلوکه لي ايدي. بو طبقه ان گوبود، جاهيل و فورصت طلب سلمچيلرين، ائله ده کوچلردهكي آلقاق فيريلداقچي لوتولارين و بازارلارداكي حوققباز دللالارين اچريسندن تۇرميشدي. بونلار پولدان باشقا هئچ بير شئي باشا دوشموردولر. بيرينچي طبقه نين يارديمي سايه سينده ايسه اونلار سون درجه وارلانميشديلار. بو ايکي طبقه ال-اله وئرمرک ايران خالقينين قانيني سورور و اهالينين اكثرينيني فلاکته اوغراداراق گونده ليک چؤرمگه مؤحتاج بير وضعيته سالميشديلار .

دؤولت و ايجتيماعي ايشلرين ايداره اولونماسي مفهومو تاماميله آرادان گنتميشدي. دؤولت تشکيلاتينين اولکه ايشلريني ايداره ائتمگه وظيفه دار اولدوغونو تصور ائتمک بنله مومکون دئييلدير. سانکي اولکه و اونون اهاليسي يالنيز دؤولت ايدارملرينده ايشله مين خيانتکار مأمورلارين يئنيجه اورتاليغا چيخميش سلمچي و سرمايادارلارين طامهي و حريصليگيني تامين ائتمک اوچون لازيم ايميش .

نهايت، بنله بير شرايطده شهر يور(1) حاديه سي باش وئردي. بو حاديه نين شيددتلي ضربه سي ايجتيماعيتين بوتون صينيفلرينه تکان وئردي. پردلر غفلتن جيريلاراق ريضا خان ديكتاتورلوغونون ضعيف و سولغون سيماسي ظاهره چيخدي. ظاليم و مظلوم صينيفلر

هر ايکيسي دیکسینەرک اوزونه گلدی. لاکین مظلوم کونله فلاکتلی، یازیق و ال- قولو باغلانمیش آثارت وضعینده ایدی. ایگیرمی ایل عرضینده اونو تاپدالاییب طاقتدن سالمیشدیلار. اونون دانیشماغا، اوز وارلیغینی گؤسترمگه بئله قودرتی یوخ ایدی. بونا گوره ده دیکتاتورلوق اوزریندن پرده گؤتورولدوکه او، نه اندهجگینی، هارادان ایشه باشلاجاغینی، اوز قانونی حوققلاریندان هانسینی داها تنز طلب اندهجگینی بیلیردی. او، نچه ایلیک اینتیقامینی چکمهسی اوچون نه کیمی واسیطه لره مالیک اولدوغونو بیلیردی. مظلوم، از یلمیش، وئرگیلر توپلانماسی یولو ایله سویولموش زحمتکنش صنیف حئیرت و بؤهته دالمیشدی. بونا گوره ده شهر یور حادیته سینده او درحال تاثیرلی بیر ایش گوره بیلیمدی. لاکین ظالیم صنیفلر اوز درس لرینی یاخشی بیلیردی. اونلار اوز دانیشیق لارینین تونونو درحال دیشهرک، دموکراتلشیر، آز ادلیق و میلّت پرورلیک داشینی دؤش لرینه دؤیور، نجه دئیرلر چؤرهگی گونون مظنه سی ایله یئمگه باشلا بیر لار. بوندان علاوه اونلار همیشه کیمی یئنه ده یوکسک دؤولتی وظیفه لری اوز اللرینده ساخلا ییب سیلاحلار لا تجهیز اولونوردولار: اونلار دانیشماق، نیطق سؤیلمک، قزنتلر نشر ائتمک، پارلامنت کورسولریندن ایستیفاده ائتمک ایمکانلارینا مالیک اییدیلر. تئلئقراف، تئلئفون، رادیو، سینما گؤزل بینالار، اوتوموبیللر، بیر سؤزله، بیغینجاقلار تشکیل ائتمک و سور عتله ایشلمک اوچون لازیم اولان بوتون واسیطه لر اونلارین سرانجامیندا ایدی. همین آغالار بو واسیطه لردن سون درجه ایستیفاده ائتمکدن علاوه، بعضن اوز لرینی مظلوم و ایشکنجه لر چکمیش آز ادیخالار کیمی قلمه وئریدیلر .

شوبه سیز، بو ایشین باشلانغیجی ایدی. ایندی دئمک اولار کی، وضعیت یئنیجه دیشمیشدیر. شهر یوردن سونرا «دموکرات» اولموش آغالارین ایندی داها قئید اولونان ماسکالارا احتیاجی یوخدور. حال- حاضیردا اونلار، دیکتاتورلوق دؤورونون آدادیجی سؤزلری ایله آچیق صورتده فعالیت گؤستره بیلیرلر. اونلار ایجتیماعیتی تام معناسیندا اوز حؤکمرانلیغی آلتینا آلمیش، قیتلیقدان، آجلیقدان، های- کوی قوپارماقدان، بیر سؤزله، بوتون واسیطه- لردن و هر هانسی تصادوفی بیر حادیته دن ایستیفاده انده بیلیرلر. اونلار باطینده فاشیست اولوب عئینی زاماندا بئرلین، روما، توکیو آدلانان اوخون طرفدار ی اولدوقلاری حالدا، ظاهرده اوز لرینی موتفیقلرین و دموکراتیانین دوستو کیمی گؤستریرلر. اونلار خالقا یالان ساتاراق پول، ثروت، حؤکمرانلیق و آغالیقدان باشقا هنج بیر مقصد گودورلر. بیز صؤحبتمیزی همین طبقه لرین ایش لرینی ایضاح و تحلیل ائتمکله باشلایاراق نهایت، بو تهلوکهلر طبقه لره قارشی موباریزه آپارماق یولونو زحمتکنش صنیفلره و تمیز آداملار اؤیردهجه ییک .

بیز هله قئید اولونان طبقه لرین بوگونو ایش لریندن دانیشمامیشیق. شوبه سیز گوندملیک ایش لر و قارشیی چیخان ایجتیماعی حادیته لرله علاقه دار اولاراق همین مسالهنی بیر- بیرینین آردینجا شرح ائدیپ، زحمتکنش کونله نی، عملی صورتده یول اوستونده قورولموش تلخن خبردار اندهجه ییک .

بعضیلری حاضیرکی بدبختلیک و فلاکتلری بیلاواسیطه موحاریبه نین و سون ایللرده کی گوزله نیلمه یین حادیته لرین نتیجه سی کیمی حساب ائدیرلر. بو هئجده دوزگون دئیل. بو فلاکتلرین کؤکونو ایللر بویو داوام ائتمیش دیکتاتورلوق دؤورونون غلط و تهلوکهلر سییاستینده آختارماق لازیمدیر. بو سییاست ایسه یوخاریدا قئید اولونان طبقه لرین ایله حیاتا کچیریلیر. دونن قزنتلردن بیر ی اوستور تولو حالدا گؤستریمک ایسته میشدی کی، کئچمیش حؤکومتین گویا موعین مقصدی اولموشدور. او، اولکهنی کند تصروفاتی حالیندان چیخاراراق صنایع لشدیریمک ایسته ییرمیش. بوندان داها گولونج ایدیعا اول بیلیمز. ایستر کئچمیش، ایستر سه ده ایندیکی حؤکومتلرین باشی گوندملیک مسالهلره او قدر قاریشمیشدیکی، اونلار نه اینکی اساس مقصد حاقیندا، بلکه گوندملیک مقصد حاقیندا دا فیکیرلشمگه و اخت تاپمیرلار. بو سؤزلر چوخدان انشیددیگیمیز بایاتیلار دیر. آغالار توتوقوشو کیمی اونلاری از برلیهرک خالقا ایشلاماق ایسته ییرلر. کئچمیش حؤکومتین سییاستی عملده چوخ سادلؤوح و سطحی اولموشدور. او، هر هانسی عونوان و واسیطه ایله اولورسا- اولسون چوخو پول الدهه ائتمک و همین وسایطی یالنیز مرکز و بیر نجه شهرده کی کوچه لری بزمک اوچون خرجه لیمک ایسته میشدیر. دؤولتی وظیفه لری ایشغال ائتمیش آغالار ایسه مومکون قدر مولک و کند آلیر. خیردا مالیک و اکیچیلری طاقتدن سالاراق، اونلاری دسته- دسته دینچی حالیندا شهرلره گوندیرلر. هنج بیر اولکه اکیچیلرین وضعیتی ایصلاح ائتمه دن، اونلارین آلیچیلیق قودرتینی آرتیرمادان، محصول اوچون بازار یار اتمادان اوزونو

صنایع‌لشدیره بیلمز. بئله‌لیکله، آیدین اولور کي، کئچمیش حؤکومتین مقصدی هنج ده اولکهنی صنایع‌لشدیرمک اولمامیشدی. بو فیکری یالنیز دلاللار و اوز کؤهنه ماشینلارینی ساتماق ایستهمین آلمان و سایر اولکلهرین کاپیتالایستلری، هابئله بویوک ماعاشلارلا زاولدلاردا موهندیس و موتخصیص آدی ایله فعالیت ائدن خاریجی جاسوسلار تبلیغ ائدرک، بو یول ایله اولکهنی اوز اولکلهری اوچون ساغمال اینگه چؤیرمیشدی. بیز بو مقالهده اونلارین سیاسی نؤقته‌یی-نظرلری و سایر فیریلداقلاری حاقیندا دانیشماق ایستهمیریک. بیز سؤزله دئمک اولار کي، سون ایگیرمی ایل عرضینده اولکه ایقتیصادیاتینین بازاسی ساییلان کندلرین آبادلاشماسی و ایصلاهی حاقیندا کیچیک آددیم بئله آتیلماش، دیگر ایستحصالچی طبقه‌لرین منافع‌لرینی قوروماق بارده ساده دانیشیق بئله اولمامیشدی. بعضیلری میثال اولاراق «صنایع اولکهنی‌نین» زاولدلاریندا ایستحصال اولونموش ماللارین ساتیلماسینی دلیل گؤستریر. بو ماللار کیمه ساتیلماق اییدی؟ ایرانین اساس کوتله‌سی گونده‌لیک چوره‌گه مؤحتاج ایدی. خاریجی قونشولاریمیز دا هر بیر اوزونه گوره صنایع‌لشدیرلمیش و اوز احتیاجینی اوزو اؤده‌یه بیلیردی. بوندان باشقا بیزیم مملکتین جوی و ضعیف صنایع‌سی باشقالارینین حیرت‌انگیز و عظمتی صنایع‌سی قارشیسیندا نجه رقابت ائده بیلر دی؟ کاذرونی فابریکلرینده توخونان تلیسلری، لوندونون یون پارچالاریندان بئله باها قییمته، زورلا خاریجیلره ساتماق اولماز دی. انلجه ده بیز دؤولت و ایجتیماعی موسسپهلرن، یاخود خاریجی تیجارت تشکیلاتلارینی بئشهر و شاهي شهرلرینده توخونان چیت و کتان پارچالاری داخلده ساتیلان قییمته آلماغا مجبور ائده بیلمز دیک. بو گؤستریشلردن مقصد نه ایمیش؟ دوزگون مقصد قارشیا قویولسایدی، ایش بو یئره گلیب چاتماز دی. دونیانین باشقا اولکلرینده بئله بیر حادیه باش وئرمه‌میشدیرمی؟ سیلاح اله کئیرمرک نجه ایل عرضینده اوز اولکهنی مودافیعه ائدن قونشولاریمیزدا آجلار و یوخسوللارین سسی بیزیم اولکهنده اولدوغو کیمی قولاقلاری کار ائتمه‌میشدی. بونون سببی چوخ آیدیندی. چونکو اونلارین مقصدلری واردیر. بو اولکلهرین باشچیلاری اولکهنی ایداره و کوتله‌لرین حیاتی نی تامین ائتمک اوچون موعین پلان و پروقرآما حاضرلامیشلار. اونلارین حؤکومتلری اوز صداقتی و صمیمیتلری ایله خالقین بوتون طبقه‌لرینین ائتمادینی قازانا بیلیمیشدیرلر. اونلارین باشچیلاری هنج ده تورپاق آلماق، شخصی قازانچ اله ائتمک، ظولم، تجاوزکارلیق و لووغالیق ائتمک فیکرینده دئییلر. شوبه‌سیز کي، همین ایداری آناخییا و قارماقاریشیغین نتیجه‌سی حاضرکی سیاسی و ایقتیصادی آناخییا و قارما- قارشیقلیقدان باشقا هنج بیر شئی اولما بیلمز .

«آزیر» قزنتی نومره. 1-2، 22-23 مای 1944- جو ایل (1-2 خورداد 1323)

1- ایکنچی دونیا موحاریبه سی دؤورونده 1320-جی ه. ش. ایلین شهریور آیینین 3- ده (1941- جی ایلین آقوست آییندا) موتفیق قوشونلارین ایرانا داخل اولماسی نظرده توتولور .

بیز نه دئییریک، میلت نه ایسته‌ییر؟

آلتی آیلیق سئچکی مبارزه‌سی ایستر- ایسته‌مز منی جمعیتین داخلینه سؤوق ائندی. هر یئره گئندیم، اربابلارین طمطراقلی ائولری، کندیلرین داخلاری، فهله‌لرین منزیللری، بیز سؤزله، تبریز اهالیسی‌نین بوتون طبقه‌لری ایله تانیش اولدوم. بو ایشده منه حرکت وئرن قوه هنج ده احساساتیم اولمامیشدیر. اونا گوره کي، سیاسی بیر شخصین هوس و شؤهرت نامینه اوزونو سویا و اودا ووردوغو دؤورلری من کئچیرمیشدیم. من ایسته‌ییردیم انشیدیم، گؤروم، آنلاییم و علاج یولو تاپیم. منیم مقصدیم دلیل، سند و عیلت آختارماق ایدی. همیشه اوز پاپاغیمی قارشیا قویوب فیکرلشیر و اوز و بجدانیملا گوردویوم ایشلر حاقیندا دوشونوردوم .

حقیقتلر آجی و خوشاگلمز ایدی. لاکین من اونلاری گؤرمکدن، تانیماقدان و باشا دوشمکدن قورخوردوم، چالیشیردیم کي، بوش فیکر، خیال و تصوورلری بیر کنار قویوب اوزومو اولدوغوم کیمی تانییام. اوز یولومو تشخیص وئرم. نتیجه منیم اوچون اسف لندیرجی و خوشاگلمز ایدی .

من ایستر - ایستمز اعتراف انتمه‌لیم کی، جمعیته یول گۆستر مک و رهبر لیک انتمک ایديعاسیندا اولان بیزلر اونو یاخشی تانیمامیش، اونون احتیاجلارینا، ایستک و آرزولارینا یاخشی بلد اولمامیشیق. دؤولت و مجلس کیمی مطبوعاتین دا قطعیین میلته دوزگون رابطه سی یوخدور .

بلی، تئهراندان، خارجی وضعیتدن خبرینیز یوخدور. تئهراندان خاربیجه یاشایانلار دا بیزی تانیبا بیلیرلر. سانکی بیز خصوصی بیر کورده، ایرانین اساس کوتله‌سی ده آیری بیر کورده یاشاییرلار. نه اولارین اورگیندن قوپان ناله‌لرین سسی بیزه چاتیر، نه ده بیز اؤز سؤزلریمیزی اولارین قولاغینا چاتدیرا بیلیریک. تئهرانداکی قروپلارین جورجور اوپونلاری، تئهرانداکی قولاغی کار ائدن هایکوی یالیز تئهرانین اؤز موحیطینده خفه‌لنمیش آرادان گئدیر. ویلايتلرده یاشایانلار مرکزده باش وئرن سیاسی چکیشمه‌لرین حقیقتینی باشا دوشه بیلیرلر. ایرانین اساس کوتله‌سی اولکهنین عومومی سیاستینی تشخیص وئرمگی هله بیر یانا قالسین، حتا قزئت بئله اوخویا بیلیر .

دئیرلر، ضیالی اقلیت میلته رهبر لیک انتمه‌لیدیر. بو غلط و ضررلی بیر فیکیر دیر. حقیقی کوتله ایله رابطه ده اولمایان ضیالی اقلیتین الیندن هنج بیر ایش گلمز. بو مسخره و زهرله‌یجی فیکیر تحصیل آلمیش ضیالی گنجلرین بیر چوخونو یولدان جایدیریر. یوخ، تکجه ضیالی اقلیت اولکهنی ایداره انتمه‌لیدیر! اولکهنین حاکیمی و حقیقی ایداره اندیجیسی میلتن عیبارت دیر. موسلمان شرفینده‌کی بعضی ضیالیلار اونا گۆره شوهرت قازانیرلار کی، اولار جمعیت داخیلیندن، کوتله‌لر ایچریندن چیخیرلار. جمعیتین احتیاجلاری اولاری ایرملی چکیر. سطحی موشاهدلر اوزوندن، بدبختلیکدن بیز بو خطرلی یولا دوشوب، ایسته‌بیریک کی، کیفیت قدر سیاسی یئتکی‌لیگی اولمایان ضیالیلار اولکهنین ایشلرینی اؤز اللرینه آلسینلار، باشچی و رهبر اولسونلار .

میلتنین سیاسی تربیه‌سینه قایغی گۆستر مەمک بدبختلیک و فلاکت دیر. ضیالیلاریمیز ایسته‌بیرلر کی، زحمت و سعی گۆستر مەدن میلتنین قاباغینا دوشوب، باشچیلیق و رهبر لیک مقامینی ایشغال ائتسینلر .

ایران خالقی بو سؤزلره قولاق آسمیر. او، نه موختلیف مراناملری اوخویور، نه ده موختلیف قروپلارین اوزون-اوزادی پروقراملاریندان باش چیخاریر. او، اؤز گونده‌لیک احتیاجلاری و یاشاییشی داخیلینده ایتمیشدیر. او، ضیالی طبقه‌دن تضییق، ظولم، چال-چاپ و قارتچیلیکدن باشقا آیری شئی گۆرمه‌میشدیر. قانونلار هله ده کندلرده اؤزونه عومومی حال آلمامیشدیر. هامینین موقراتی ژاندارمالارین، بخشدارلارین، هامپالارین و کندخودالارین الینده‌دیر. شهر کوتله‌لری ده قانون حیمایه‌سیندن ایستیفاده ائده بیلیرلر. هله ده آلچاق و کیچیک آداملار هامینین باشی اوزرینده حؤکمرانلیق ائدیرلر .

بلی، بیزیم بوتون دئدیکلریمیز و یازدیقلاریمیز یئرسیز دیر. هامیمیز علاقه‌سیز یازیریق، هامیمیز صنوعی و قئیری-طبیعی دانیشیریق. میلتنی جهالنده ساخلایب اوزونو اونون رهبری موعر ریفلیک انتمک فیر یلداقچیلیق و حوققابازلیق دئمک دیر. ایلك نؤوبه‌ده میلتنی تربیه انتمک، اونو اؤز حوقوقو ایله تانیش انتمک لازیم دیر. او واخت میلتن اؤز یول گۆستر جیسی و رهبرینی تاپاجاقدیر .

ویلايتلرده بیر خبر یوخدور. اورادا آداملارین چوخلو چتینلیکلری واردیر. خالق تئهراندا دا همیشه ظولم و تجاوز اولوندوغونو، آغیر وئرگیلر مو عین اندیلدیگینی، اوغرو و لیاقتسیز مأمورلار گۆندر یلدیگینی گۆروب بوتونلوکله مایوس اولموشدور. او، تئهراندان یاییلان هر هانسی شایعه‌یه بدبندیر .

تئهراندا نشر اولونان یوزدن آرتیق قزئتن، بلکه ده بیر نئجه نوسخه‌سی بئله اساس کوتله‌نین الینه چاتمیر. بیر قایدا اولراق خالق فارس دیلینده یازیلان قزنتلری باشا دوشمور. مجلسده‌کی دانیشیق‌لار دا میلتن قولاغینا چاتمیر. قانونلار ایچرینده هامیدان اول آغیر وئرگیلر طلب ائدن قانونلار بیرینجی نؤوبه‌ده ویلايتلرده تطبیق اولونور و درحال اؤز پیس اینعیکاسینی گۆستریر .

ایران خستہ دیر! اونا جیدی صورتہ درمان وئرمک و موعالیجہ انتمک لازیمدیر. بدبختلیکدن اونون خستہ لیگی هله ده موعین اولونامیشدیر. یالانچی حکیملرین ایله اونون بوغازینا تۆکولن درمانلار زهر دن ده تهلوکهلیدیر. بیر داها دئییریک کی، میلتن اوزو تربییه اولونمادان، سیاسی جهتن اینکیشاف انتمعدن هر نه دئسک، هار نه یازساق تاثیرسیز اولاجاقدیر. من میلتن ماعاریف و تربییه سی حاقیندا یازماغا مئیل گؤستریرم. لاکین بونون نه فایداسی اولاییلر؟ ماعاریف کؤکوندن خارابدیر، عومومیتله اولکده ائله بیر دؤولت ایدارہسی تاپماق اولماز کی، خالقین حقیقی احتیاجلاری اوزرینده قورولسون. هامیمیز محدود فیکرلشیریک. بوتون قانونلار بیزیم چاتیشماز فیکرلریمیزین محصولدور. بیز خیاللار و تصورلریمیزین چرچومسیندن کنارا چیخمیریق. ایجتیماعی حادثهلری اؤز بیلک، ایدراک، اخلاق و آرزولاریمیزا موافیق صورتده قارشیلاییریق. بو بیزیم یولوخوجو خستهلریمیزدن بیریدیر. خالقین سیاسی اینکیشافینی، ماعاریف و ایقتیصادی بازاسینی نظره آلماعا حاضر دئییلک. بونا گؤرهدیر کی، قانونلریمیز حیاتا کئچیریلیمیر، تدبیرلریمیز کاغیز اوزرینده قالیر. سؤزلریمیز و تبلیغاتیمیز درسدن و واخت تلف انتمکدن باشقا آیری بیر نتیجه وئرمیر. حربی آداملارین دئیگی کیمی، همیشه یئرینده ساییریق و یا مؤوقعتی درک انتمعدن گنرییه چکیلیریک. عوام فیربیلیگی و فرصت دالینجا قاجماعی اوزوموزه صنعت اندرک خالق آداتماق، ناملوم نؤقطهیی- نظر خاطرینه ایشلرین ایختیارینی اؤز الیمیزه کئچیرمک ایستہ بیریک. سهیلی، قوام، ساعد و اونلارین تایی- توشلاری نه دئییرلر، نه ایستہ بیرلر؟ بئله بیر حرارت و قیزغینلیقا چالیشان سئید ضیالین هارا گنتمک ایستہ بیر؟ جاهیل و بدباخت بیر میلته رییاست انتمگین، بیر خاراب اولکهنی ایداره انتمگین، چوروموش بیر ماشینی سورمگین نه فایداسی و نه لذتی وار. اگر بو آغالار ایصلاحات یولوندا موعین بیر آدیم آتا بیلسه ایدیلر، یئنه ده درد یاری ایدی. بو آغالارین یاخشی نیتی اولسا دا اونلار هنج بیر ایش گؤره بیلملر. چونکی اونلارین میلت ایله معنوی علاقه لری یوخدور. میلتنی تانیمیرلار، اونون روحییه سینه بلد دئییلر.

دئمہلی و یازمالی سؤزلر چوخدور. لاکین دئمک و یازماق درسدن باشقا آیری نتیجه وئرمیر. بونا باخمایراق بیز بدبین دئییلک.

تبریز سفرینین یول قئیدلریندن

اوزوموز ده نه دئمک ایستہدیگیمیزی بیلیمیریک. گوندهلک حادثه لرین جریانی بیزی ایستهنیلن طرفله یؤنلدر... موباریزه میزین هانسی اساس اوزرینده گنندیگینی بیر چوخلاری باشا دوشمور. همیشه کی کیمی هر گون یوخودان دوروب ایراده سیز صورتده قطعی مقصدی تشخیص وئرمعدن، دئییریک، یازیریق، باغیریریق، پیس و چیرکین سؤزلر ایشلهدیریک، حرارتیمیزی بوروزه وئرمک اوچون وار قومیمیزی صرف اندیریک. لاکین سببی معلوم دئییل. من هنج ده دئمیرم کی، هامیمیز اؤز ایدیعالاریمیزا صمیمی دئییلک. البته، اورتامیزدا ایجتیماعی ایشلری معاش وسیله سی انتمین و یا تبریزی دوستوموزون دیلی ایله دئسک، دوکان آچمایان صداقتلی آداملار دا تاپیلیر. مینلرجه بوش سؤزلرین و اساس سیز ایدیعالارین ایچریسینده کوتله لرین حقیقی احتیاجلاری اوزوندن دئیلمیش نجه کلمه دوزگون سؤز ده تاپماق اولور. هنج ده هامیمیز یالانچی دئییلک. شولوق بازاردان سوا ایستیفاده اندیب خالقین پاپاغینی گؤتورمک ایستہ میریک. بیزیم بیر چوخلاریمیزا حرکت وئرن اساس قوه ایمان و عقیده دن عیبارتدیر. بونو اینکار انتمک اولماز. لاکین بدبختلیکدن مطلبدن چوخ اوزاق دوشموشوک. دئییکلریمیز و یازدیقلاریمیز خالقین رنال حیاتینا اوغون گلیمیر. بیز اینصافی آداملار اولساق، اؤز جهالت و نادانلیغیمیزا اعتبار انتمہلی و دئمہلی بیک کی، حقیقی وضعیتی و آداملارین حقیقی احتیاجلارینی باشا دوشمکدن عاجیزیک. بیزیم ایش قایدیمیزین، تفککور طرزیمیزین، گوندهلک موباریزه تاکتیکامیزین مؤحکم اساسی یوخدور. بیز، ساده دئسک، اعتبار انتمہلی بیک کی، چوخ دار و اوزاق بیر محیطده ایلیشیب قالمیشیق. آزاد دنیا ایله اصلن رابیطه سی اولمایان قارائلیق و خفله میجی بیر چرچیوه ایچریسینده بوش- بوشونا ال-ایاق چالیریق... حقیقته بیز جمعیتین یوخاریسیندا دایانیب اولکهنین اساس کوتله سیندن آیریلیمیشیق. دوردوغوموز یئردن نجه آدیم آشاعی دوشوب حقیقته یاخینلاشا بیلیمیریک. بیز رهبرلیگی ایدیعالاریندا اولدوغوموز جمعیت و آداملارلا قاینایب قاریشمالی، اونلارین خوشبختلیگی و محرومیتلرینه شریک اولمالی بیق. بیزیمله خالق آراسیندا اوچوروم و کئچیلیمه سی مومکون اولمایان سدلر مئیدانا گلیمیشدیر.

سانكى جمعيتين ايشلري يېنى وئىرگى قويماق، ايدارلر دوزلتمك، دؤولت قوللوقچولار يېنى يئربه يئر انتمكدا عيبارتدير. ايصلاحاتدان صؤحبت گئندده، بىر كابينه يېنى كابينه ايش اوستو گئيريريك. بىر قايدا اولاراق هر ايشده بو مسالهلر ي نظرده توتوروق و چوروموش فيكىرلر اوزرينده قضاوت انديريك. قزنتلر يميزده نسر اولونان مؤوضو علار ي 90 فاي زي يال نيز بو قىبل، فرعى مسالهلر حصر انديلير. خالقا ثروت حاضيرلايان، عوموم اوچون راحتلىق يارادان زحمت آداملار ي ايله هئچ جور راييطة ميز يوخدور. بيزلردن بعضيلر ي اگر گاهدان بىر اونلار ين آديني چكىريكسه بو قطعي صورتده يا تصادوفي يا دا اوز شخصي نؤقطه يى-نظر يميز ي تامين انتمك خاطر ينده ير .

بىز يم ياز ديقلار يميزدان و ايدىعالار يميزدان ميلت ين روحونون دا خبر ي يوخدور. بىز آير ي سؤز دئير يرك، اونلار ايسه آير ي شئ ي ايسته ير لر. اساس اعتبار ي ايله ميلت ين اكثر يت ي بىز يم دئديكلر يميزدن و ياز ديقلار يميزدان ايسته يفا ده انده بيلمير... ميللت بيزه نيسبت اوزونو بىگانه تصور اندير. اونا گؤره كي، اونون ايش ي، ايقتصادي و ايجتيماعي وضعيت ي، حنا ئوي و ياشاييش شر ايط ي آير ي جور دور. او، اوزونو تانيان گوندن بيز ي اوزونه نيسبت تجاوزكار، غدار و ظاليم بيلميش، هئچ واخت اوز وضعيت يني ديشه بيله جگيني تصور انتمه ميشدير. بونلار ين هاميسيني گؤيدن دوشموش احكام بيلير و بئله خيال اندير كي، سمالار اونو محكوم، بيز ي ايسه، حاكم، رهبر و اونون صاحبي كي مي يار اتميشدير. اونون نؤقطه يى- نظر ينجه بو وضعيت ين ديشدير يلمه سي حاقيندا تدبير لر گؤرمك فايداسيز دير. او، زحمت چكمه لي و ايشله مه لي، بيز ايسه زحمت چكمه دن، ايش گؤرمه دن اونون آغاسي، رهبر ي، حاكم ي و همه كاره سي اولمال ي ييق. بئله ليكله، سياسي ايشلره موداخيله انتمك، ميلت ين اوز موقدر ات يندا ايشتير اك انتمه سي كوتله يه افسانه كي مي گؤرونور. بو بار ده بىز يم چوخلو مودعالار يميز وار دير. لاك ين بيز هئچ واخت ايجازه وئرمك ايسته مير يرك كي، او آياغيني اوز يور غان يندان كنارا چيخار اراق بو قانوني حوقوق ايله تانيش اولسون. بو ايشده بىز يم طرف يميز دن حياتا كئچير يلن تدبير لر ين ده تاثير ي يوخدور. بيز كور طبع ي اولاراق بو ايشين قارشيسيني آلب، كوتله ايسه سانكى بونا عادت انتميش كي مي دؤزور و هئچ نه دئير .

من آنر بايجان كندلرينده سببسته دخالت انتمك، اولكهنين موقدر ات يندا ايشتير اك انتمك مؤوضو علار ي حاقيندا كندلير له چوخلو صؤحبت انتديم. اونلار منيم سؤزلريمه ديقته قولاق اسير ديلار. من چاليشير ديم كي، اوز فيكىر لر يمي عادي آداملار ين باشا دوشدويو ساده ميثاللار لا خالقين ذهنينه يئريديم. اونلار ين دئديگيندن گؤرونوردو كي، منيم سؤزلر يمي باشا دوشور و دليل لر يمي قبول اندير لر. بونا باخما يراق اونلار دئديكلر يمين هئچ بىرينين حياتا كئچير يلمه سيني مومكون حساب انتمير ديلر. خيال اندير ديلر كي، من اونلار اوچون ناغيل دئير يم. مئلن، سئچكي مساله سينده من ثبوت انتمك ايسته ير ديم كي، اونلار ديقته و دوزگون صورتده سس وئردىكلر ي تقديره اوز موقدر اتلار ينين حل انديلمه سينده دخالت انتميش اولور لار. اونلار چوخلو فيكىر لشدىكن سونرا دئير ديلر كي، دئديكلر يميز ين هاميسي دوزگونور. لاك ين هئچ واخت مومكون دئيل كي، دؤولت مأمور لار ي رعيتلرين قنيدينه فالسينلار. نومايندهلر بىز يم يوكوموزو آرتير ماسينلار، بىز اونلاردان آير ي شئ ي ايسته مير يرك. آير ي بىر يئرده، قصدن اوز اتديغيم چوخلو دانيشيقلاردان سونرا دئديلر: انشيتيمشيك سيز ياخش ي آدامسينيز. سيز بورا ي گلمز دن اول ده قرارا آميشيق كي، آدينيز ي بوللنتنده يازاق. لاك ين هر نه دئسه نيز دئيين بو حؤكومتن، بو دؤولتن بىز يم هئچ واخت گؤزوموز سو اچمه ييب و اچمه يجك... كندلير ين تفككور طرزي بئله دير. نئجه دئير لر، بىر اووچ مين خار واردان نومونه اول بيلر. گؤزونو آچاندا كندخودادان، ده داردان، وئىرگي توپلايانلاردان و نيطام و ضيفه مأمور لار يندان توشوش عالي روتبه لي دؤولت قوللوقچولار ينادك هاميدان ظولم، عذاب، اذيت، زور اكيليق و تضيق گؤرموش بئله بىر آدامان بىز يم باشقا اينت يظار يميز دا اولمامال يدير .

بلي، ايران خالقلار ي بئله فيكىر لشدير لر. اونون حؤكومه و حؤكومت آداملار ينا اعتمادي اول بيلمز. او، اوز نوماينده سينه دئير .. من سندن هئچ بىر اوميد گؤزله مير يم، منه ضرر يئتمه !! بو سؤزلر ي دئيلر هله شعور جهته نيسبتن اينكيشاف انتميش كندلير دير لر. ديگر كندلير ايسه دئير ديلر كي، بىز كيمه سس وئردىگيميز ي اصلن بيلمير يرك. ارباب ين آدامي گليب، ياز يلميش كاغيذلار ي اليميزه وئريب، دئير كي، آپار ين بونلار ي سانديغا سالين. آير ي بىر كندلي ايسه گليب دئدي: انشيتديگيمه گؤره دئوتاتليغا ناميز دلر سس توپلاماق اوچون

پول وئریرلر. من ده گلمیشم اوز سسیمی پول وئرن آداما وئریم. باشقا بیر دسته دئییردی: دئیوتاتلار ایندییهک بیزیم اوچون نه انتمیشلر کی، ایشدن ال چکهرک اونلارین سئچلمهسی اوچون سس وئرك! سیز مجلسه گئتسغیز هئچ اولماسا انله اندین کی، بیزه ظولم اولنماسین... چورهگیمیزی الیمیزدن آلماسینلار. نیظام وظیفه و سرباز بیغماق باهاناسی ایله وار- یوخوموزو غارت انتمهسینلر، اینک و قویونلاریمیزا دیمهسینلر. سوسوزلوقدان بوتون اکینلریمیز داغیلیب آرادان گئدیر. ژاندارملار الیندن طاقتیمیز قالماییب و سایره... اونلار بو سوزلری دئییردی. لاکین حؤکومتین بو دردله یئتیشهجگینه اینانمیردی. کندلردن بیرینده ایچمیلی سو تاپیلمادی. بیر کندلی قالدین گندیب یاریم آغالیقدان سو گئیردی. بوتون کهریزلر و چئشمه لر خاراب اولموشدور. کندلیلر ایسه بو حاقدان دانیشماغا بنله جسارت انتمیردی. اونلار بنله گومان اندییردی، بیز اربابین جاسوسلارییق. شیکایت ائتسه لر اربابین قولاغینا چاتا بیلر. بلکه ده اربابین اوزو ایله بو مساله حاقیندا صؤحبت انتمیشدی. لاکین گوزلرینه دؤلت مأمورو کیمی گورونن بیزلره اینانمیردی.

بو سوزلری یازماقلا هئچ کسه توهین و تحقیر انتمک ایسته میریک. اوزوموز ده بیلیریک کی، بو سوزلرله خالقین دردینه علاج اولمایاچاق. یالنیز ایسته میریک کی، خالقین تفککور طرزی حاقیندا اوخوجولاریمیزا بیر نومونه گؤسترک .

سئچکی موبارزه سی باشلانمیشدی. نامیزدلر بوتون ماددی و معنوی واسیطه لرله چالیشیردی. سسین قییمتی هر دقیقه آرتیردی. شهرین دیوار و قاپیلاری سئچکی اعلانلاری ایله دولموشدو. هر کس اوزونو بیر یول ایله خالق کوتله سینه تانیتماق ایسته هرک چالیشیردی کی، عومومون افکارینی اوزونه جلب ائتسین. تیریزد، تئهران سایاگی حضرت عابباسلا و آلاها سازیشه گیرمیش نوماینده لر تاپیلماسا دا خالقین مذهب احساساتی و دینی اعتیقادلاریندان ایستیفاده انتمک ایسته یین نامیزدلر وار ایدی. حتا، بعضی طاماحکار نامیزدلر روحانیلرین ده الینی ایسه قاتیب اونلارین آیدندان دیوارلارا اعلانلار دا یاپیشدیریردی. لاکین خالق بو سسلره قولاق آسمیردی. بازار اهلی سئچکیلر ده ایشتیراک انتمگی حرام بیلیردی. اونلار دئییردی کی، دؤلت طولمکار دیر، مجلس مو عین بیدعتلر قویماقدان باشقا آیری ایش گورمور. بیز شریعت و دینین خیلافینا اولان بیر ایشده دولای یول ایله ده اولسا ایشتیراک انده بیلیمریک. حتا روحانیلر ده اوز رسمی اعلامیه لرینین عکسینه اولراق گیزلینده همین نؤقته یی- نظری قوونلندیریردی. بونا گوره ده بعضی نوماینده لرین چالیشماسینا و سعینه باخمایاراق بازار ساکیت و لاقئید گورونوردو .

مذهب و دین یولو ایله ایشه باشلایان آغالارین دا اوخو داشا دیدی و گئت- گنده مایوس اولدولار .

بونون عوضینده خالق کوتله سی و فهملر داخیلینده چالیشقانلیق هر دقیقه داها آرتیق حیس اندیلیردی. هر یئرده ایجلاسار کئچیریلیر، میتینگلر و بیغینجاقلر تشکیل اولونوردو. خالقین احساساتی حقیقتن آرتمیشدی. بنله بیر واختا بوتون کارخانالارین نوماینده لری طرفیندن فهملر قارشیسیندا میلّت نوماینده لرینین وظیفه سی و حاضرکی وضعیت حاقیندا معلومات وئرمگه دعوت اندیلیمیشدیم. مندن اول نئجه نفر حرارتلی سوزلر دانیشاراق حاضر اولان شخصلرین احساساتینی جوشه گئیرمیشدی. من اوز صؤحبتیمده خواهیش انندیم کی، فهملر اوز نظرلرینی دئسینلر، اوز احتیاجلاری ایله بیزی تانیس ائتسینلر. گنج فهملر حرارتلی و جیدی چیخیشلار انندیلر. بیرسی تصبیق و گوزرانین آغیرلیغیندان، دیگرکی صاحبکارلارین رحمسیزلیگیندن، آیریسی امک و ایجتیماعی سیغورتا قانونندان، خولاصه هر کس منسوب اولدوغو طبقه نین مو عین احتیاجلاریندان صؤحبت آچیب دنمک ایسته میردی کی، نوماینده لر همین احتیاجلاری آرادان قالدیرا بیلسه لر اوز وظیفه لرینی یئرینه یئتیرمیش اولارلار. اونلار بیلدیریردی کی، بنله اولدوقدا بیز ده بوتون ماددی و معنوی قوولریمیزله اونلارا آردیجیل صورتده طرفدارلیق گؤسترجه ییک .

یارالی و مظلوم اورکلردن تام صمیمیت و صداقتله چیخان بو سوزلر دینله بیجیلره تکان وئیردی. بو واخت قوجا بیر کیشی یئریندن قالخدی. مجلس ساکیت ایدی. او، دانیشماق اوچون ایجازه ایسته دی. قوجا ناطیقین کؤنه پالتوسونداکی بویوک لکلر گؤستریردی کی، او گون کارخاناسیندا ان آغیر کیمییه ی ایشلره مشغولدور. اونون یانیندا اون ایکی یاشلی بیر اوغلان دایانمیشدی. او، قوجانین اوغلو ایدی. توخوجولوق کارخانالاریندان بیرینده ایشله میردی. کیشی برک تاثیرلندی. لاکین اوز فیکرلرینی ایضاح انده بیلیر و ساده فهله دیلی ایله

معنالى سۆزلر دانىشىردى. او، دىئىرىدى: «يولداشلار! سىزىن بوتون دىئىكلرىنىز دوغرىدور. احتىياجلىرىمىزىن حددى-حودودو يوخذور. لاکىن ياددان چىخارمايىن كى، بو گون هر هانسى حادىئە نىن تائىرى نىئەسىندە اولورسا-اولسون، بىز ظاهىرن آزادىق، بىر يئره بىغىشىب صۇحبت ائە بىلىرىك. احتىياجلىرىمىزدان دانىشىب اولارنىن ارادان قالدیرىلماسىنى اوز نومايندەلریمىزدن طلب ائە بىلىرىك. لاکىن ائانمايىن! غفلت پامبىغىنى قولقلارنىزدان چىخارنىن! من بو آزادلىقلاردان چوخ گورموشم. بىز ستارخاننىن بايراغى آلتىنا توپلانىب عوصيان ائىدىك. جمعى بىر نئچە نفر ایدىك. آخىردا حتا رحمتلىك سالار دا سازىش ائىدى. مستىدىلر طرفىندن سردارى-مىلى نىن يانينا بىر نئچە نفر نومايندە گوندىلدى. اولار دىئىلدى كى، سىز اون نىردن چوخ دىئىلسىنىز. حدر يئره خالقي اولومه وئرمىين. اوزونوزه لايىق هر روتبه و ايش ايستەسەنىز وئرىك. اگر بىزه اعتماد ائتمىرسىنىز سە قونشو دؤولتلردن بىرىنىن يارىمىندان ايستىفاده ائە بىلرسىنىز. سىزه بىر بايراق دا گوندىلسىن و سىز همىن بايراغىن حىمايەسى آلتىندا اماندا اولون. بىزىم بدنمىز اسىردى، اورگىمىز اود توتوب يانىردى. آزادلىغى سئومك تعصوبو روحوموزو ائە هيجانلاندىر مىشدى كى، بوتون دونيا سىلاحي قووه ايله اوزرىمىزه هوجوم ائتسە ايدى بئە اولارنى دارماداغىن ائتمك بىزىم نظرىمىزدە سو اچمكدن دە آسان گورونوردو. همىن احساساتا مالىك اولان سردارىمىز ائلچىنى تام حورمئە قبول ائىدى. لاکىن اونون جاوابى قطعى و قىسا ايدى. او دىدى: «بورادا قالدیرىلمىش بايراق آزادلىق بايراغىدیر. دونيانىن يئتمىش ايكى مىلئى همىن بايراغىن آلتىنا پناه گتىرمەلیدىر. بىز تسليم اولمايىق. گندىن الينىزدن گلنى اسىرگەمىين.»

بو سۆزلر بىزى بىر داها روحلاندىردى. قان توكوك، يونجا يئدىك، مشروطه و آزادلىق ائە ائىدىك، لاکىن قىسا مودتدن سونرا قوامع آبرى پالتار و آبرى عونول باش قالدیردى. سردارىمىزى اولدوردولر، اوزوموزو ايئە آغاجى نىن شويو ايله او قدر دؤيدولر كى، دىرناقلارىمىز توكولدو. اوزون مودت وطنمىزى ترك ائتمك مجبوريتىندە قالدىق. من سىزى بدبىن و ماؤوس ائتمك ايستەمىرم. گوردويونوز كىمى، او غلوم دا سىزىن صىنقى تشكىلاتىنىزا داخىل اولموشدور. اوزوم دە بو ياشىمدا سىزىنلەم و سىزىنلە اولاجاغام. من بورغان- دوشكده اولمگى نامردلىك حساب ائىدىم. لاکىن غفلت ائتمەيىب، بونو ياددان چىخارمايىن كى، قوامع و ايستىدادىن بو دفعە غالب گلدىگى تقدىردە آزادلىغىن و آزادلىق سئولرىن كوكو قالمايىچاقىر.»

گوزلرىندن ياش آخان بو قوجا كىشى اوز او غلونون اليندن توتاراق سالونو ترك ائىدى. سالونداكىلارنىن هامىسى آغلامىشدى. آبرى بىر كىشى سئچكى اعلانىندان بىر نئچە گون قاباق ائە بىر ايش گوردو كى، من اونو موشاهىدە ائىدىكدن سونرا سئچكىلردە ايشتىراك ائتمكدن ايستىفا وئرمك فىكرىنە دوشدوم. بو آدم، بلدىيە سوپورگەچىلرىندن بىرى ايدى. دىئىگىنە گوره واختى ايله ستارخاننى توفنگچىلرىندن اولموشدو. بو حادىئە، آزادلىق سئولرىن سئچكىلرى سورعتلندىر مەك اوچون بىرگە تئلقرافا قول چكدىر دىكلرى گونده باش وئردى. فەلەره و اورتا طبقلره منسوب آدمالار دستە-دستە گلەرك، تئلقرافىن مئتى يازىلمىش بويوك كاغىزىن آشاغى سىنا قول چكىب گندىردىلر. من آزادلىق سئولرىن دىگر نامىزدلرىندن بىرى ايله بىر گوشەدە دايانىب هممئلى و تعصوبلو آدمالارنى هيجان و احساساتىنا تاماشا ائدىردىم.

سوپورگەچى داخىل اولاراق، دستەلى سوپورگەسىنى و تاغىن بىر گوشەسىنە دايايىب مىزىن يانينا گلدى. اوز تونج مۇهرونو چىخارىب كاغىذا بائاراق قاينىدى. او، سوپورگەسىنى گوتوروب خارىج اولماق ايستەدىگى واخت بىردن- بىره بىزى گوردو و ايختىيارسىز اولاراق سوپورگەنى بىر كنارا قويوب بىزىم ياننىمىزا گلدى، هئچ سوز دئمەدن قوللارنىن اچىب بىزى باغرىنا باسدى، آئنىمىزى اؤپوب، دانىشمادان چىخب گئتىدى. من موتائىر اولوب اوز- وئزومە دئدىم: آيا سن بو سادە اورمگىن و تمىز روحون آرزولارىنا عمل ائە بىلەجكسن؟ سن اونون سعادتى يولوندا بىر آدىم آتا بىلەجكسن؟! وىجدانىمدا همىن سواللارا منفى جاواب وئرىلدى. من همىن گون بىر چوخ ياخىن يولداشلارلا جىدى صورتدە صۇحبت ائىدىب، اوز وىجدانى تشويش و اىضطىرابلارنىمى اچىق صورتدە اولارلا بىلدىردىم. اولارنى وئردىكلرى جاوابلار و گتىردىگى دللىلر قانع ائىدىگى دئىل ايدى. يئنه دە اوز وىجدانىمدا موراجىعت ائىدىم. دىگر نامىزدلرى بىر- بىر اوزوملە موقايىسە ائىدىم. نهايت، بئە بىر فىكرە گلدىم كى، بو ايشدن آياغىمى گئرى چكسم، مومكوندور همىن بىچارە سوپورگەچى نىن حقىقى دوشمنلرىندن بىرى سئچىلسىن. من ايسە اليمدن بىر ايش گلەسە دە هئچ اولمازسا اونون آغىر يوكونون اوزرىنە داها بىر يوك علاوه

انتميهجگم. بيرينجي فهله، قنيد اننديكلريميزدن معلوم اولدو غو كيمي آز ادليغين قورونماسي اوچون اسيردي. سوپورگهچي نين ايسه نه دنمك ايستهديگيني بيلمهديك. شايد او بيليردي كي، من ده سايرلري كيمي اونون سعادتيني تامين ائتمگه قادير اولماياجاغام. يقين كي، سوپورگهچي ده منيم آز ادليغا علاقه مند اولدو غومو و بو يولدا جان قويوب، زحمت چكيب ايمتاهانلار و نردیگيمي ائشيتميشدي. دوستومو دا ياخشي تاني بيردي. اونون حاقيندا دا بنله نظري اولاي بيلردي. بنله ليكله، خيال انديردی كي، اگر اليميزدن بير ايش گلمسه ده، هنج اولماسا قوامع و ايسيتيدادين قابيتماسينا يارديم انتميهجهييك .

بنله گوروشلر چوخ اولوردو. من فقط اونلاردان ايكيسيني ميثال اوچون قنيد ائتمكله ايستهديم كي، اوخو جولاري آذربايجانين احوالي- روييه سيندن خبردار ائديم .

دنديگيميز كيمي بازار حركت ائتمهدی. اونا گوره كي، بازار اهلي حوكومت و حوكومت قوللوقچولاريني بيدعت قويان و ظولمكار كيمي تاني بيردي. آخوند ايسه سياسي ايشلره قارشماغي اوستو اورتولو صورتده حارام ائتدي. اونا گوره كي، او، خالقي اوز پنجهسي آلتيندا ساخلاماق ايستهبيردي .

فهله قورخوردو كي، ايسيتيداد آيري بير شكيله باش قالدیر سين و اييده شويديرناقلاريني يئنيدن قارالتسين. او، اوز وطنيندن ديدرگين دوشمكدن قورخوردو. اصل دوزگون تفكور بو ايدي .

دوغرودان دا گنجيريلن سنجكلره صرف انديلان پوللار ايفشا انديليب قوامعچيلارين داخيلي عالمي ظاهره چيخاريلسا، گورريك كي، زحمتكلر جمعيت رهبرليك ائتمك ايديعاسيندا اولان حوكومت و طبقهيه قارشي حاقلی اولاراق ظنين و بدبين ديرلر. اونلارين دا آرزولاري بيزيم دنديكلريميزه اويغون گلير. بنله ليكله سوروشمالي بييق كي، بيز كيمين و هانسي صينيفين منافعيني قورويوروق؟ بو قدر هاي- كويون كوكو هاراددير؟ بو قدر زحمت و مشقتلردن سونرا نتيجه نه اولاجاق؟ !

«آزير» قزنتي نومره. 150-155، 12 ايبون 1944-جو ايل (21 خورداه 1323)

بیز و کنجمیش شاه

بیزیم ايله كنجميش شاه آراسيندا موناسيبين مو عين سابقهسي واردير. بو، كنجميش شاهين ايلك قوامعي آدديميدان باشلانميشدير. بيز اونون ديكتاتورلوق تمايوللريني حيس ائنديگيميز ديقه دن اعتبارن اوز ايجتماعي بورجوموزو يئرینه يئيرهرک قلم و ديلميزله، ريسالهر نشر ائتمك، فيرقه، ايتيحادييه و باشقا تشكيلاتلار واسيطهسي ايله موباريزهيه كؤمك ائدن بوتون واسيطه لردن ايستيفاده ائتمكله آچيق صورتده اونون علئيهينه عوصيان ائتديك. بو موباريزه نين اوزون كنجميشي واردير. حتا كنجميش شاهين تهلوكلهلي ايشلري اوزريندن هله پرده گوتورولمهديگي و اونون بير چوخ قوامعي ايشلرينين تاماميله اوزه چيخماديغي گونلرده بيز اوزون موددتلي تجروبه لريميز اساسيندا حيس ائتميشديك كي، حدديندن زياده قورخولو و خطرلي اولان بو آدام نه كيمي تهلوكلهلي يول توتموش اوز مقامپرستليگي، لوو غاليغي و طاماحكار ليغي ايله اولكهنه هار ايا آپارماق ايستهبير... او گون بير چوخ آدلي- سانلي آزاديخاهلار خبرسيزليك و معلوماتسيز ليق اوزونن ظاهيري وضعيته آداناراق اونولا امكداشليق انديب، اونون پيس نيتلي سلطنتي اوچون موقديمه حاضير لايبيرديلار. بو كنجميشي ده اينكار ائتمك اولماز .

او گون بيزيم وضعيتيميز چتين و آغير ايدي. لاکين اوز احساساتيميزين، هابئله ايران زحمتكئش صينيفي نين آدلي- سانلي نوماينده لر نين بير ليگي سايه سينده كنجميش شاه علئيهينه هوجوملاريميز گونن-گونه داها شيددتلي، داها داغيديجي و داها مؤحکم اولوردو.

هله ده او واختكي آزاديخواهلاز ياددان چيخارماييبلاز كي، بيز اونون «چئوريليشينين سببكارى منم اونون علئيهينه يازان قلملري سينديراجام» عونانلي معلوم بياننامهين جاوبيندا يازديق: «سن كيمسن و نه حاقللا ايستيرسن كي، قلملري سينديراسان و ديللري باغلاياسان؟». بو سؤزلري بيز ايگيرمي ايكي ايل بوندان اول يازميشديق. بو حاديشه اونون ديكتاتورلو غونون شيددتلي دؤورونه عايديدير. بوندان سونرا موباريزه ميمز بير آن بئله دايناماليدير. بو ايفتيخارلي موباريزه دوققوز ايله قدر داوام ائتميشدير. اونون بير- بيرينين آردينجا غاليب گليب غضبله ايشغال ائنديگي بوتون سنگرلرده اؤز سينه ميمزي قالخان ائتميشديك. البته، او گون، قوامعين تضييقي نتيجه سينده بيزيم سايميمز چوخ آز ايدي، بوگونكو كيمي ايجتماعي ايشلر آزاد دئييلدي، بوگونكو كيمي سياسي موباريزه مئيدانيندا هر هانسي بير منصبپرست و فورصت طلب آدم اؤز آتيني اوينادا بيلميردي. بوگونكو كيمي هر بير دلي خاصيتلي آدم بؤيوك بير فيرقهني اوچوروما يوورالاييب دوست، دشمن، خوشبين و بدبين آداملار حاقيندا ايستهدىگيني يازماغا جورأت ائتميردي. او گونون شوجاعتلي آزاديخواهلازي اؤز آرالارينداكي ساده ايختيلافلازي قزنتلرين صحيفه لرينده عكس ائتميرمك كيمي عوام بير ايشه ال آتمازديلار. بو، آزادليق موباريزه سي تاريخينده ميثلي گؤرونميش بير حاديشه دير. بلي، او گونكو موباريزلر جانلا- باشلا ايشله بيرديلر. بو هئچ ده اؤزونو تعريفله مكم معنا سيندا دئييل، بيزيم او واختكي يازيلاريميزي حاديشه لر هئچ ده بوتونلوكله آرادان آپارماميشدير. هئچ كس قاديير دئييل كي، تشكيلاتلاريميزين گؤرديو ايشلري اينكار ائتمسين. اؤزونو همين غيئر تلي موباريزلرين واريثي حساب ائتمهين شخصلر بئله ايديعا ائديرلر كي، گويا اونلار بيرنجي نؤوبه ده آزاديخواهليق موباريزه سينه باشلاميشلار، واي اونلارين حالينا !

دنديگيميز كيمي بو شيددتلي و آلولو موباريزه دوققوز ايل داوام ائتدي. رضا خاني مئيدانا چيخاران اوصولي-ايداره بين الميئل قوامعين تاثيري، فاشيزم و ناسيونال-سوسياليزم مئيدانا گلهمسي نتيجه سينده قوتلندي. او، آزادليغين كؤكونو كسمك اوچون كسكين و غدار تدبيرلر له آتدي. بير چوخ قاباقجيل يولداشلار لا بيرليكه بيزي حبس ائديب قصري- قاجار زيندانينا گؤندردي. او، يالنيز حبس، سورگون و رحمسيز جه سينه اولدورمكله دئييل، هاي- كوي سالماق، موختليف ايختيلافلار تورتكم يولو ايله بيزيم كؤكوموزو كسمك ايستيميردي. بو حاديشه لرين كنچميشي واردير. بو گون ده تفريقه سالماق يولوندا ايلك آدديم اتان هر هانسي بير آدم كنچميشي ياددان چيخارماماليدير. بيز اون بير ايل حبسه قالدیق. اون بير ايلليک تضييق، محروميت، عذاب-اذيت و آجليق جيسمن بيزي طاقتدن سالسا دا، روحيه ميمز اولده اولدوغو كيمي يننه ده قوتليدير. حنا، زيندانين داخيلينده كي ان آغير شراييطينده كي واختلاردا بئله بيز موباريزه دن ال گؤتورمه ديک .

موباريزه ميمز هئچ ده اؤزونو گؤسترمك و تظاهر خاطرينه دئييل ايدي. دليلر كيمي عصييليك و يا مقامپرستليك اوزوندن اؤزوموزو سويا و اودا وورموردوق. اؤز ايشلريميزي ايجتماعي موباريزه قايدالارينا اويغون و پلانلي صورتده حياتا كنچيريب، مؤحك اددملار لا ايرله يلمه يير، هميشه اؤز آبير و حئيثيتيميزي قورو يوردوق. بونو خصوصيله قنيد ائتمه لي بيك كي، بيزيم ايگيرمي ايلليک موباريزه ميمزين هئچ واخت خصوصي جه تي اولماميشدير. بيز هئچ واخت اولكهنه اوچوروما سؤوق ائدن بير موستبيد آجگؤز و خودپسند آدامدان اؤز شخصي نؤقطة يي-نظر ميمز له اينتيقام آماق فيكرينده اولماميشيق. حنا شهر يوردن سونرا ديل و قلمين نيسبتن آزاد اولدوغو واخت اونون و همكارلارينين علئيهينه اؤز كين و خصوصي احساساتيميزي ايشه سالماديق. بيز حبس و سورگون اولماغميمز لا آلوتر ائتمگي قطعيين خوشلاماديق. موباريزه ميمز دايم اينام و عقیده ايله اذيت چكن زحمتكئش صينيفين منافعيني قوروماق اوغروندا جريان ائتميشدير .

البته، بيز اؤز اورگيميز ده هميشه كنچميش شاها نيسبتن خصوصي كين و شيددتلي دشمنچيلىك حيس ائديرديك... بيز، يالنيز پهلوينين اؤزوندن دئييل، انلجه ده اونون منفور اوصولي-ايداره سيندن اينتيقام آماق ايستيميرديك. بيز بو اينتيقامين قانلي و رحمسيز اولماسيني ايستيميرديك .

البته، بو کسکین ایجتیماعی حیسین تۆرنمه سینده بیر نؤوع خصوصی حیسده رول اوینامیش ایدی. بو حیس، حجازی نین، علی شرقی نین، اثرانی نین، محمد انزابی نین، محمد باغیرین، علی آغا پور رحمتی نین، هابئله سیاسی موباریزه بولوندا نظمیه نین قار انلیق زیندانلاریندا جان و ئرمیش سایر گنج آز ادیخالارین اولومو تۆرتمیشدی. بیز بو موقدس حیس همیشه قووتلندیرمگه چالیشیب، بوندان سونرا دا اونو هئج واخت اونوتما یا جاییق .

طبیعت رضا خانی بیزیم پنجه میزدن چیخاریسا دا اونون همکار لاری و حیمایه چیلری، اونون قوامعی اصولی-ایداره سیندن هله ده طرفدار لیق ائندن آدمالار آرادان گنتمه میشلر. بونلار نهایت بیر گون اینتیقام تریبوناسی قار شیسیندا دایانمالی، تۆکدوکلری ناحاق قاتلارین جاوابینی و ئرمه لیدیر لر .

بو اینتیقام آماغین موعین درجه خصوصی و یولداشلیق جهتی اولدو غونا باخمایاراق، او، هئج ده خصوصی کین دئییلدیر. اونا گۆره ده، حجازی لر، انزابی لر، علی شرقی لر، اثرانی لر، سئید محمد تنهالار، پور رحمتی لر و سایر بو قبیل موباریز لر هئج ده عادی آدمالار اولمامیشلار. بونلار جمعیتین موعین صینیفی نین نوماینده لری اولموشلار. رضا خان پولیسی بونلاری یالنیز ایجتیماعی حرکتین قار شیسینی آماق اوچون آرادان آپار میشلر. رضا خان اوزو ده بیزیم و بیزیم کیمی آدمالاری هئج ده خصوصی و فردی اینتیقام حیس ایله زیندان منگنه سی نین تضییقی آلتینا سالمامیشدی. او دا بیزلری اوزونون، ائله ده موعین صینیفین منافعینی قوروماق اوچون واسیطه اولان اصولی-ایداره نین موخالیفلری و جیدی دوشمنلری کیمی تانیمیش ایدی. او بیزی بوغماقلا موعین موخالیف ایجتیماعی قورویو آرادان آپارماق ایسته میردی. او، شرقینی، انزابینی، حجازینی شخص تانیمیردی. عین حالدا او شخصی اینتیقام چکمگی خوشلایردی .

اساس اعتباری ایله کیچیک آدمالار شخصی موباریزه، شخصی اینتیقام، شخصی کین بسله مگه ال آتیر لار. رضا خانین معنویاتی او قدر ضعیف و کیچیک ایدی کی، حتا ان اهمیت سیز سوزو اوزو اوچون بویوک تحقیر حساب ائدرک، همین سوزو دئین آدمادان رحم سیز جه سینه اینتیقام آیردی .

بیزیم عقیده میزجه ایجتیماعی اینتیقام و کین بسله مکن قطعین گۆز اورتک اولماز. لاکین بیزیم ایجتیماعی موباریزه میز اوز غرضلی، کیچیک و میسکین باخیشلاری ایله قییمتلندیرن آدمالار، بو موباریزه نین و ائله ده بو یولدا شهید اولموش یولداشلاریمیزین حیس و دوغولارینی درک انده بیلمز لر. بو جور آدمالارین موباریزه سی و اینتیقام چکمک نیلری ده شوبهه سیز، نظریه لری کیمی قیسا و فیکر لری کیمی چاتیشماز دیر .

بیزیم موباریزه میز ایجتیماعی موباریزه اولدو غونا گۆره اینتیقامیمیز دا قطعین و هر جور شخصی غرضلردن آزاد اولماق دیر. بیز ایگرمی ایلیک عذاب-ادیت چکمسه دیدک بنله، یئنه ده بو اینتیقامدان گۆز اورتمدیک .

«آزیر» قزنتی، 12 مورداد 1323، ه. ش. ،نومره 174. 256

هانسی فیرقه دوغرو و دوزگون فیرقه دیر؟

نه اوچون بیر جمعیتده فیرقه و یا فیرقلر مئیدانا گلیر؟ فیرقه جمعیت اوچون فایدالی دیرمی؟ دوغرو و دوزگون بیر فیرقه نین رهبرلیگی اولمادان بیر جمعیتی فلاکت و بدباختلیقدان نجات و ئرمک اولارمی؟ بیر فیرقه یالنیز اوز عوضولرینین یاردیمی ایله مقصده چاتا بیلرمی؟ فیرقه جمعیتین اکثر بیینی جلب ائتمک اوچون نه ائتملی دیر؟

بیز بیر سیرا ایجتیماعی مقاله لر واسیطه سیله یوخاریداکی سوآللاری آیدینلاشدیرماغا و بنله لیکله موتزقی و میلی فیرقلرین گنج عوضولرینه اوز موباریزه لرینده یاردیم ائتمگه چالیشاجایق. جمعیتین ایقتیصادی و ایجتیماعی

وضعیتینی دیقتله و دوزگون علمی اساسدا نظردن کئچیردیکده اینسانلارین موختلیف گوروپ و طبقهله بولونمسه اییدنلاشیر. مثلن بیررسی مولکه داردیر، دیگر تیجارت اندیر، بیررسی فهله دیر، اوز قوللارینین گوجوندن باشقا هنج نهیی بوخورد. او بیررسی ایسه رعیت دیر. بیر عیده ال ایشلری ایله مشغول دور. آیری بیر عیده ایسه بازار آدمی دیر و جمعیتین دیگر عوضولرینه لازیم اولان یاشاییش وسایطینی آلیب- ساتماق حسابینا دولانیر. بیر سیرا آدمالار دؤولت ایدارلرینده ایشله ییر. دیگر عیده جمعیتین تهلوکه سیزلیگینی قوروماق وظیفه سینی اوز عؤده سینه گؤتورموش دور. بعضیلری عدلییه ده قاضی لیک اندیر. دیگر عیده ایسه ایبتیادی، اورتا و عالی مکتبلرده درس وئیر، موعلیم یا پروفئسور دور. نهایت جمعیت عوضولرینین هر بیرری ایستر تصادوفی و ایستر سه ده بیله- بیله اوز ایراده سیله مو عین شوغل و پئشه سئچمیش دیر. همین شوغل و پئشهلر ایسه آدمالاری دستلره، صینیفلره و قورولار آیراراق اولارین حیات طرزینی، تفکور فورمالارینی، حتا آرزو و سیاسی مقصدلرینی مو عین ائتمیش، جمعیتده کی صینیفلرین حاضریدا گؤزه چارپان ضیدیبتلرینی و درین ایختیلافلارینی مئیدانا چیخارمیش دیر.

عئین حالدا قنید ائتمک لازیم دیرکی، بوتون بو دسته و صینیفلرین وضعیتینی ثابت دئییل. جمعیتین بوتون سئلولاری ایراده سیز اولاراق فعالیتده اولان بیر جیسم کیمی دایمن حرکتده و اینکیشا فادیر. اگر بوتون دسته و صینیفلر حرکت و اینکیشاف ائتملرینه باخمایاراق دگیشمز وضعیتیه مالیک اولوب، اولارین تکامل و تبدولاتی هماهنگ گنتسه ایدی، اونا جمعیت مو عین درجه ده داخلی موباریزه و بو گونکو موختلیف دؤیوشلر اولمادان نیسبتن ساکیت و آرام حیاتینی داوام ائندیره بیلردی. بئله اولدوقدا فیرقلرین و وجودونا بلکه ده او قدر احتیاج اولمازدی. دؤولتین و اونون موختلیف تشکیلاتلارینین وظیفه و رولو بلکه ده مو عین درجه ده آزالار و آیری شکلده دوشردی.

لاکین خوشباختلیقدان و یا بدباختلیقدان جمعیتین حیاتینی بو جور ساده و یئکنسق دئییل. اونون داخلینده کی ساییب حساب سیز دستلر اوز منافعلری اوغروندا موباریزه ده دایمن بیر- بیرینه توخونور و بیر- بیرینی ازیب محو ائتمکله ایرلیله ییرلر. بونا گؤره ده اولارین هر بیررسی اوز حیاتینا ایدامه وئرمک اوچون اوزونو ساییرلریندن داها یاخشی تجهیز ائتمک و داها گوجلو حالا سالماغا چالیشیرلار. بو یاشاییش موباریزه سیندن ایجتیماعی حیاتین دمیر قانونلاریندان بیرری دیر. اولمک و یا یاشاماق مساله سی محض بورادا تام معناسی ایله قارشیا چیخیر. هر بیر شخص، هر بیر جانلی مؤوجود اوز حیاتینی داوام ائندیرمک چالیشدیگی کیمی هر بیر صینیف، دسته قوروپ دا عئین ایشی گؤرور.

حتا جمعیتین اوزو ده عومومی قانوندان کناردا دئییل. تاریخ ثوبوت اندیرکی، بو موباریزه بشرین ایبتیادی وضعیتده یاشادیگی، آلتلردن ایلمک ایستیفاده ائندیگی و آراحیق مولکییته صاحب اولدوغو گونلردن اعتیبارن باشلامیش. ان قورخولو، قانلی و ان وحشی ماحاریبه لرین جریان ائندیگی بو گونکو گونه قدر، موتادیین داوام ائتمیش دیر. تاریخدن دانیشماغا فورصت اولمادیگی اوچون حاضرکی دؤورده بحث ائتمک ایسته ییریک.

آراحیق دیقت ائتمک همین بو گئری قالمیش جمعیتیمزده موختلیف دسته و صینیفلرین منافع ضیدیبتیندن توره نمیش جور بچور موباریزه لری گؤره بیلرک. مثلن فهله ایله کاپیتالیست، ارباب ایله رعیت، تاجیر ایله خیردا آلورچی، حؤکومت نوماینده لر ایله عادی آدمالار ایستر- ایستمز اوز خصوصی و عومومی منافعلرینی قوروماق یولوندا بیرری- بیرلری ایله موباریزه اندیرلر. محض همین طبیعی موباریزه دن سیاسی، ایجتیماعی و فلسفی فیکرلر و موختلیف نوقطه بی نظرلر دوغولور و همین موباریزه نین شیدتلی لگی و ضعیف لگی ایله علاقه دار اولاراق او دا شیدتلنیر و ضعیفله ییر. بعضیلری دیقت سیزلیک، بلکه ده جهالت و نادانلیق اوزوندن بونو جمعیت اوچون ضررلی بیلرلر. اولار خیال اندیرلرکی. دؤولت تشکیلاتلارینین یاردیمی، دلیل و نصیحتله و یا اوز دندیکلری کیمی عاغیلی تدبیرلر گؤرمکله بو موباریزه نین گئنیشلنمه سینی قارشیا سینی آلا بیلرلر و یا اونو بوتونلوکله آرادان آیرا بیلرلر. بو البته غلط بیر فیکیر و پوچ بیر خیال دیر. اونا گؤره کی، جمعیتی یاشادان محض موباریزه دیر. دؤیوش، رقابت، حسادت و موباریزه اولمادان حیاتین معناسی بوخورد. بئله بیر یاشاییش دوام ائده بیلمز. بوندان علاوه نه قدر کی، جمعیتده

یوخسول و وارلی، حاکیم و محکوم، قووتلی و ضعیفلر وار دیر سا، بونلارین آراسینداکی موباریزه نین قارشی سینی آماق اولماز.

بوندان علاوه جمعیت بیر یئرده اینکیشافین موعین مرحله سینده ثابت و دونموش حالدا حرکت سیز دایانا بیلمز. حرکت سیزلیک اولوم دئمک دیر. مطلق دور غولوق مومکون دئییل. هر بیر جانلی یا اینکیشاف ائتملی یا دا محوه دوغرو گئتملی دیر. حیاتدا اورتا حد مومکون اولاسی دئییل. همین داخلی چکیشمهلر و موباریزه لری نتیجه سینده جمعیت ایرلییه دوغرو گئدیر. اساس اعتباریه موباریزه اولمادان ایرلیلمک ده مومکون دئییل. ضعیف صینیفلر و دستهلر جمعیتین اینکیشاف و تکاملونون آغیر تکرلری آلتیندا از یلیب داغیلاراق اورتادان گئدیرلر. محیط ایله آقلاشان و یاخشی سیلاحلانا عونورلر و دستهلر قالیر، اینکیشاف ائدیر و ایرلیله بیرلر. بشر جمعیتی نین اینکیشاف سیری، ایجتیماعی موباریزه لری کسگین و یا ضعیف اولماسی سیری محض بونولا ایضاح ائدیلیر. ظنیمیزجه بو قیسا ایضاحات بیزی موعین قدر اصل مساله یه یاخینلاشدیردی. بنله خیال ائدیرم کی، بو یوخاریدا قئید اولونان سوآلارا جاواب وئرمک اوچون بیر واسیطه دیر. ایندی یاخشی اولار کی، همین سوآلارین جاوابینا باشلاقیق.

نه اوچون بیر جمعیتده فیرقه یا فیرقه لر مئیدانا گلیر؟

هر بیر جمعیتده فیرقه لر موختلیف صینیف و قورویلارا منسوب آداملارین اولوم- دیریم موباریزه لرینی موتشکیل داوام ائدیرمک اوچون تشکیل اولونور. محض فیرقه تشکیلاتلارین کومگی ایله صینیفلر یاخشی سیلاحلانیب وار قورولری ایشه ساللا بیلرلر. فیرقه تشکیلاتی واسیطه سیله قاباقجیل صینیفلر اوز یولو اوزرینده دیگر صینیفلر طرفیندن تورهدیمیش موختلیف مانعهلری آرادان آپاریر و همین واسیطه ایله جمعیتی زاوالا محکوم اولموش صینیفلرین سووق ائدیگی فلاکت و بدباختلیقدان خیلاص ائده بیلرلر. نهایت محض فیرقه و یا فیرقه لر اینکیشاف و تکامل واسیطه لرینی فراهم ائده رک جمعیتی ذالالتدن چیخاریب، سعادت و ترقی یوللارینا چاتدیرا بیلرلر. فیرقه و اینتیظاملی بیر تشکیلات اولمادیگی تقدیرده ده قاباقجیل صینیفلرین فعالیتی ایرلیله بیلمز. گئری قالمیش طوفیلی صینیفلر اوز مئیل و ایراده لر یله حیات موباریزه سی مئیدانیندن چیخیب تکامل اوچون یول آچمیرلار. عملده بو ایش هنج ده سرراست، ساده و آسان فورمادا باش توتور. اونا گوره کی، جمعیتین موختلیف دسته و صینیفلرینی بیر- بیریندن آپیران هنج ده چین دیواری یوخدور. خصوصیه گئری قالمیش اولکهلرده حتا دسته و صینیفلرین مؤوقعی موعینلشدیرمک چتیندیر. مئلن اوز ایرانیمیزی گوتورک. بورادا صینیفلر هنج ده ترقی ائتمیش اولکهلرده اولدوغو کیمی کلاسیک فورمادا گوزه چارمیر. مولکهدارلار رعیت آراسیندا، خیردا مولکهدارلاردان عیبارت بویوک بیر دسته وار دیر کی، او، اوز اینکیشافی نین موختلیف دورلری ایله بو ایکی صینیفلر اورتاسینی دولدورموش. بلکه ده موعین درجه ده اونلاری بیر- بیرینه باغلامیشدیر. شهرلرده کی فهله لریمیزدن چوخو هله ده پئشه کارلاردان عیبارت اولوب اوز داخلاریندا شاگردلری ایله بیر یئرده ایشله بیرلر. صنایع سرمایادارلاریمیزین اکثری هله ده تیجارتن، حتا مولکهدارلیقدان ایریلمامیشلار. بونا باخمایاراق صنایع ساحه سینده تکامل قطعین داها سورعتله داوام ائدیر و بورادا موباریزه داها جیدی شکیلده دیر. بونو اینکار ائتمک اولماز. شوبه یوخدور کی، زامان کئچدیگجه ایکی بیر- بیرینه ضید اولان و عئین حالدا بیر- بیرین مئیدانا گلمه سینده بویوک عامیل ساییلان ایکی بویوک صینیف مئیدانا گلجک و دیگر صینیفلرین و دستهلرین موباریزه سینی کولگه آلتینا آجاقلار. بیرری کاپیتالیستلر، دیگرری ایسه فهله لردن عیبارت اولان بو ایکی صینیفلرین ده یالنیز نیمیسی ایستیفالیتلری وار دیر. تکجه ایراندا دئییل، ترقی ائتمیش اولکهلرده ده موختلیف صینیفلر قطعی صورتده مستقل دئییلر و سیاسی موباریزه ده دیگر صینیفلردن یاردیم آماغا مجبور دورلار. بو یاردیم آماق و طرفدار تاپماغین اوزو ده چوخ دیقته لایبق بیر موضوع دور. تاسوفلر اولسون کی، «آزیر» قزنتی نین کیچیک صحیفه لری همین موضوعو شرح ائتمک و گئنیش یازماغا ایمکان وئرمیر. هر حالدا ساده دیل ایله دئمک لازیم دیر کی، فیرقه لرین مئیدانا گلمه سی لوزومونو تورهدن، جمعیت داخلینده کی، ضیدیتلر و چکیشمهلر دیر. بو ضیدیتلر و چکیشمهلر گنج- نئز همین فیرقه لری مئیدانا گئیریر. بورادا هنج بیر شوبه یئری یوخدور.

دندیگیمیز کیمی صینیفلر هله بیر- بیریندن چوخ دا اوزاقلاشمامیشلار. هر بیر دسته موعین شکیلده سایر دستهلرله علاقهده دیر. بعضن بیر نچه دستهنین منافی طلب اندیر کی، اونلار بیر و یا نچه آیری دستهنین علئیهینه ایتیفاقا گیرسینلر. بورادان ایسه باشقا بیر موباریزه مئیدانا گلیر. بو ایسه طرفدار قازانماق اوغروندا فیرقهلر آراسی موباریزه شکیلده اوزونو بوروزا وئیریر. خصوصیله ایران کیمی گئری قالمیش اولکلرده جمعیتین موختلیف دسته و صینیفلرینین منافی بیر چوخ حاللاردا بیر- بیرینه اویغون گلیر و عئین لشیر. بو صینیفلرین موباریزه مقصدی بیر چوخ حاللاردا بیر و یا بیر نچه موعین صینیف علئیهینه یؤنهلیر. بو جهندن، هابئله یوخاریدا دئیلمیش جهتلره اساسن ایران کیمی اولکلرده فیرقه تام معناسی ایله صینیفی فیرقه اولاییلمز. اگر بئله بیر تشکیلات اولار سا قطعین او چوخ ضعیف اولاجادیر. بو اصل اوزره دیر کی، شرق اولکلریندهکی فیرقهلرین بیر چوخو میلی و کوتلوی کاراکتیره مالیک اولور. دندیگیمیز کیمی، دستهلرین منافی دگیشمز اولدوغو اوچون میلی فیرقهلر ده اوزون مودت داوام گتیره بیلیرلر.

دموکرات فیرقهسینین (مقصد xx عصرین اولریندهکی ایران دموکرات فیرقهسی دیر)، مئیدانا گلهمسی و آرادان گنتمهسی بیزیم نظریه‌نی تایید ائدن ان یاخشوی و ان ماراقلی دلیلردن بیری کیمی گؤستريله بیلر. دموکرات فیرقهسی هابئله اونون عمله گلهمسی و آرادان گنتمهسی سببلی چوخ ماراقلی و ایجتیماعی بیر مؤوضوعور. هامی نین تصدیق ائتدیگینه گؤره اگر ایراندا یئگانه دوغرو و دوزگون فیرقه تشکیلاتی مئیدانا گلیمیشدیه او همین قدیم دموکرات تشکیلاتیندان عیبارت اولموشدور. محض همین قودرتلی فیرقه ایران تاریخینده تاثیرلی آددیملار آتا بیلیمشیدیر. اساس اعتباریله دئمک اولار کی، قدیم دموکرات فیرقهسیندن سونرا مئیدانا گلن بوتون آیری فیرقهلرین رهبرلری و تشکیلاتچیلاری قدیم دموکرات فیرقهسینین مکتبیندن چیخمیشلار. بو هئج ده شیشیرتمه دئییل. قدیم دموکرات فیرقهسی تام شکیلده ایرانین او گونکو محیطیندن دوغموشدو. محیطین دگیشلمهسیله ده او لایبود اولاراق محو اولوب آرادان گنتملی ایدی. بونا گؤره ده همین فیرقه‌نی سونرالار دیریلتمگه چالیشان شخصلر بیهوده اذیتندن باشقا هئج بیر ثمر الده ائتمه‌دیلر. اونون یالینیز پارلاق کئچمیشی، گؤستریدیگی فعالیت و نیظام- اینتیظامی، آدیغی جیدی آددیملاری بیر شیرین یوخو و خاطیره کیمی تاریخین صحیفه‌لرینده قالمیشدیر.

هامی بیلیریک کی، دموکرات فیرقهسی صینیفی بیر فیرقه اولمامیشدیر. اونون حوزهلرینده ارباب و رعیتیه، تاجیر و آلورچییه، فهلیه و بیر سؤزله جمعیتین بوتون صینیفلرینین نواینده‌لرینه راست گلیمک مومکون ایدی. نه تک فیرقه عوضولرینین، حتا فیرقه رهبرلرینین ده واحد ایجتیماعی مقصدلری یوخ ایدی. بونا باخمایاراق عوضولر چوخ هوسله فیرقهده ایشتیراک اندیر، اونون شوعارلارینی جمعیت داخلینده یاییب، اونون نوفوذ و حورمتینی گوندن- گونه یوکسلدیرلر.

قطعی صورتده بو فیرقه یاشایا بیلمز دی. چونکو اونون رهبرلری تشکیلاتی گنیشلندیرمکله فیرقه اوچون ضررلی عامللر حاضیر لایبیردیلا. بونا باخمایاراق، ایدیعا ائتمک اولماز کی، او واخت ایراندا بئله بؤیوک میلی فیرقه اوچون زمینه یوخ ایدی. بو منطق سیز بیر ایدعادیب. دموکرات فیرقهسی صینیفی جهندن داها آرتیق ایران جمعیتینین خصوصی طلباتی اوزرینده مئیدانا گلیمشیدی. ایرانین او گونکو اهالی سنین آرزوسو یالینیز مملکتین ایستیقلا لیبیتینی قوروماقدان عیبارت ایدی. هامی یوکسک میلت سئورلیک و وطنپورلیک دویغولاری ایله سیلاخلانمیشدی. فیرقه‌نین ایرلیله‌مه‌سینه ده سبب محض همین دویغولار اولموشدور.

هامیمیز بیلیریک کی، او واخت ایرانین خصوصی بیر وضعیتی وار ایدی. اونون ایستیقلا لیبیتی و اراضی بوتؤولوگو تهلیکه آلتینا دوشموشدو. دموکرات فیرقهسی یئگانه اومید و پناه یئری ایدی. ایرانلیلار اولکه‌نین خیلاص اولونماسی یولونو محض همین فیرقه‌نین بایراگی آلتیندا آختاریردیلا. بدباختلقدان همین مساله اساسیندا فیرقه‌نین محو ائدیلمه‌سی واسیطه‌لری حاضیر لاندی. قرار داد طرفدارلاری اولانلار فیرقه‌ده پارچالانما عمله گتیریب، اونو آرادان آپاردیلار. بو البته قوتلی بیر عامل ایدی. بورادا صینیفی ضیدیبتلری، تشکیلاتین عونصورلرینین یئکجینسس و هم‌آهنگ اولمامالارینی دا تاثیر سیز حساب ائتمک اولماز. بو هئج ده تصادوفی دئییل کی، «ضید تشکیلی» آدلانان

دموکراتلار قوروپونون بیاننامهلرینده تورپاقلارین بؤلوشدورولمهسی و سایر سول شوعارلارا راست گلکمک اولوردو. بیر حالدا کی، وثوق اولدوله کابینه‌سینی مودافیعه ائدن «تشکیلی» لرین شوعارلاری ان مورتجع شوعارلاردان عیبارت اولموش و بو گون ده همین شوعارلارین بیر چوخ جیدی طرفدارلاری واردیر. حتا دونن ده کودتاجی سئید (مقصد اینگیلیس پرست سئید ضییا طباطبایی دیر) ائلهجه ده قولدورلوق اوصول ایداره‌سینین دیگر طرفدارلاری همین شوعارلاری اساسیندا خالقین چینگینه مینمیشدیلر.

نه اوچون بیر جمعیتده فیرقه مئیدانا گلیر؟

یوخاریدا قنید ائتدیک کی، دموکرات فیرقه‌سینین اساس مقصدی و شوعارلارینا اساسن او تام معنادا میلی بیر فیرقه ایدی لاکین او عملده اوز عوضولرینین صینفی احتیاجلارینی اؤدهمگه جلب ائتدیگی موختلیف عونصورلری اوزوندن راضی سالماغا قادیر اولمادی. بونا گوره ده نهایت گوزله‌نیلمز بیر ضربه ایله بیخیلدی و موختلیف عقیده‌لره مالیک اولان عوضولرین هر بیر اوز تیپینه مولحق اولدو.

بو آجی تاریخی تجروبه بویوک میلی فیرقه تشکیل ائتمک ایستهنلر اوچون یول گؤسترچی چیراق اولمالیدیر. بیز هامیمیز بو خوشا گلمز حادثه‌دن عبیرت درسی آلمالی‌یق. بیز فیرقه‌نین اهمییتینی هئچ ده اونون عوضولرینین چوخلوقوندن آختارمامالی‌یق. کنفیفته، کمیتدن داها آرتیق اهمییت وئرملی‌یک. اونا گوره کی، ایجتیماعی ایشلرده کمیتین فوق اولعاده تاثیر اولا بیلمز. محض کنفیفته دیر کی، آداملاری فیرقه‌یه باغلاپیر و همیشه اونلاری «دؤیوشه» حاضر و وضعیته ساخالاییر. 14 جو مجلس سئچگیلرینین تجروبه‌سی و بیر چوخ سیاسی فیرقه‌لرین مغلوبیته بو فیکری بیر داها تصدیق ائندی. اگر فیرقه‌لرین رهبرلری فیرقه‌چیلیک تعصبونو کنار قویوب، فیرقه دفترلرینی الده اولونموش رای‌لرله موقایسه ائتسلر، ایستر - ایستمز بو آجی حقیقتی تصدیق ائدهجکلر. بیز یئنی‌دن همین موضوع اوزرینه قاییداجاییق. ایندی ایسه فیرقه‌لرین مئیدانا گلمه‌سیندن صؤحبت آچاق.

بونو هئچ ده اینکار ائتمک اولماز کی، بعضن جمعیتین منافی و احد میلی بیر فیرقه‌نین مئیدانا گلمه‌سی لوزومونو قارشایا چبخاریر. لاکین بو قبیل فیرقه‌لر اوز فعالیتلرینی جمعیتین اکثریتی‌نین منافی ایله تطبیق ائتمه‌دیکلری تقدیرده، جمعیتین موعین احتیاجلاری تامین ائدیلمکدن سونرا سیرادان چیخیرلار. البته بعضن بنله حاللاردا اولور کی، موعین میلی فیرقه اوز ماهییتینی دگیشه‌رک صینفی فیرقه شکلینه دوشور. بیزیم نظریمیزجه صینفی فیرقه‌نین داها بویوک مفهوم واردیر. بیز فیرقه‌لرین ماهییتینی موعین‌لشدیرمکده اونلارین صینفی موقعیندن داها چوخ، همین فیرقه‌لرین مقصدینه اهمییت وئریریک. بونولا بنله، صینفی موقعیته اوزونون ده فیرقه‌لرین موقدراتیندا اساسلی تاثیر واردیر. لاکین فیرقه‌یه آد قویدوقدا اساسن مقصد نظره آلمالی‌دیر. اگر بیر فیرقه‌نین مقصدی جمعیتین آشاغی صینیف‌لرینین حوقوقونو مودافیعه ائتمکدیرسه، البته او کوتلوی فیرقه‌دیر. اگر اونون هدف و مقصدی یالنیز فهملر و کندلیلرین وضعیتی ایصلاح ائتمکدیرسه اونون عوضولری داخیلینده فهله و اکینچیلره منسوب آداملار اولماسا دا، نهایت او فیرقه عملده فهله و یا کندلی فیرقه‌سیندن عیبارت اولاجاقدیر.

بیر چوخ حاللاردا بونون عکسی ده اولاییلر. مثلن، بیر چوخ موترقی اولکه‌لرده سرمايادارلیق اوصولونو قوروماق، ایستیمارچی صینیف‌لری مودافیعه ائتمک اوچون فیرقه‌لر مئیدانا گلمیشدیر. لاکین هامان فیرقه‌لر عملده و گونده‌لیک مباریزه‌ده مینلرله فهله‌نی ده اوزونه عوضو ائده‌بیلمیشدیر. دئیگیمیز کیمی، فیرقه‌نین جمعیت داخیلینده توتدوغو موقعیته موعین‌لشدیرن عامل اونون مقصد، آرزو و فعالیتیندن عیبارتدیر. فیرقه‌لرین ماهییت‌نین دگیشه‌سی ده همین سبب اوزوندن مئیدانا گلیر. مثلن تورکییه‌ده کی «خالق فیرقه‌سی» اوز تاسیسی‌نین بیرینجی مرحله‌سینده تام معنادا میلی بیر فیرقه ایدی. ایندی ایسه اورتا وضعیته اولان صینفی بیر پارٹیادیر. چین‌ده کی کومینتانگ فیرقه‌سی، چین- ژاپون ماحارییه‌سینین باشلانماسی ایله علاقه‌دار، تام معنادا میلی بیر فیرقه اولموشدور. روسیه کومونیست فیرقه‌سی ده یاریم عصیرلیک کسگین صینفی مباریزه‌دن سونرا بو گون تام میلی وطنپرور

شوعارلار آلتیندا حرکت ائدهرک وطن ماحارییهسینه رهبر لایک ائدیر. بورادا روسیه فیرقهسی رهبرلرینین رئالیستلیگی ده بؤیوک رول اویناییر. هلهلیک بو حئیرتلندیرجی ایشی شرح و ایضاح ائتمک بیزی اساس مؤوضوعدان اوزاقلاشدیرار. بو مسالهنی آیری بیر و اختا قویوب یوخاریدا قئید ائتدیگیمیز سوللارین جاوابینا باشلاقیق.

البتہ ایجتیماعی مسالهلری ریاضی مسالهلر کیمی ثابت فورموللار و دستورلار اساسیندا حل ائتمک اولماز. ایجتیماعی مسالهلرده تاثیر ائدیجی عامیللر چوخ دولاشیق و قاریشیقدير. اوللارین هر بیرینین یئرینی و خصوصیاتینی موعینلشدیرمک اوچون آز چوخ فورموللار و قانونلار اولسا دا عملده یئنه ده سهولره یول وئریلیر و اساس حلقه بعضن بوراخیلیر. ایجتیماعی مسالهلرین حل اولونماسینین ان یاخشی یولو شوبههسیز کی سبیلری تاپیب، اوللاری تحلیل ائتمکدن عیبارتدیر. ایش، تکجه سبیلری تاپیب تحلیل ائتمکله قورتارمیر. جمعیت دایمن دگیشیر. حرکت ائدیر. بیر حالی دیگر حال عوض ائدیر. سبیلرین اوزو ده دگیشیر و عوض اولونور. زمان و مکان ایجتیماعی مسالهلرده اینسانی گیلدن بؤیوک بیر بلادیر. ایجتیماعی مسالهلری تدقیق ائدن بیر آدام لایم اولاراق تاریخین تکامل و سیچراییشینی، زمان و مکانین موجود شرایطینی و اوللارین تاثیرلرینی نظره آلمایدیر.

گوردوگوموز کیمی، زمان صینفی بیر فیرقهنی بعضن میلی بیر فیرقه شکینه سالیر. میلی بیر فیرقهده مورور زمانلا صینفی شکله دوشه بیلر. موعین جمعیت موعین و اختا گوزله نیلمز و یا تدریجی سبیلر اوزوندن چوخ قیسا بیر مودتده بؤیوک و قودرتلی بیر فیرقه یارادا بیلر. موعین جمعیتده سابقهلی، ایمتاحانلاردان چیخیش و باجاریقلی بیر فیرقه ایسه بیر ساده سیچراییش ایله ائله آرادان گنده بیلر کی، اونون ان کیچیک اثری بئله قالماز. چوخ اوزاقلارا گئتمهیک، همین ایطالییا فاشیست فیرقهسینی گؤتورک. همین فیرقه بوتون طمطراقلاری و هایکویلیری ایله گورک نه اولدو؟ هارا گئدیب چاتدی؟! نه اوچون موسولینی بوتون ایطالییا خالقینی قئید اولونان فیرقهنین بایراغی آلتیندا ساخلایا بیلمدی؟ طبیعی دیر کی، ماحارییهنین تاثیر فاشیست فیرقهسی رهبرلرینین دیوانهلیک حرکتلریله بو فیرقه اوز میلی خاصیتینی ایتیرمک آلمان ناسیونال- سویالیزمین جاسوسو درجهسینه قدر آچالیدی. صاباح ناسیونال سویالیست فیرقهسی ده قطعین همین موقدراتاتا اوغرایاچاقدیر.

بوتون بو تبدولاتا باخمایاراق عمومی اصول دگیشمیر. سیاسی فیرقهلرین اساسی پایاسی قطعی صورتده صینفی منافع اوزرینده قورولور. میلی فیرقهلرده، لایم اولاراق صینفی منافع اساسیندا قوتلنیرلر. مثلن، بوگون چینده بوتون صینفلرین منافی بوندادیر کی، ژاپونلار وطندن قووولسون و چینین بیرلشدیریلمهسی شوعاری حیاتا تطبیق اولونسون. کومینتانگ فیرقهسی بو بؤیوک شوعارین بایراقداری دیر. دوننکی تورکییهده ده بوتون صینفلر ایستیقلا بیت الده اولونماسینا و خارجی قوشونلارین اولکهدن چیخاریلماسینا علاقمند ایدیلر. بونا گوره ده اوللار ایستر- ایستهمز همین یولدا موباریزه ائدن فیرقهنین بایراغی آلتینا توپلاشماغا مجبور ایدیلر.

یوخاریدا دئدیگیمز کیمی، بیزیم اولکهمیزده صینفلر چوخ دا بیر- بیرلریندن اوزاقلاشمایبیلر. خصوصیه فلهلر، اکینچیلر، خیردا آلورچیلر و صنعتکارلار کیمی آشاغی صینف و طبقهله منسوب اولان آداملارین بیر چوخ مسالهلرده بیرگه منافعلری واردیر. بونا گوره ایراندا تام معنا دا صینفی بیر فیرقه اوچون زمینه یوخدور. هلهلیک ایراندا او فیرقهو حیزبلر ایرلیلهه بیلرلر کی، بیرگه منافع مالیک اولان قئید ائتدیگیمیز صینفلرین منافعینی قوروماغی اوزلری اوچون مقصد قرار وئرسینلر.

سوز یوخ کی، سیاسی فیرقهلر صینفی منافع اوزوندن مئیدانا گلیر. لاکین عملده مساله بئله ساده و آسانلیقلا حل اولمور. گوندهلیک جریانلاردا موختلیف دولاشیققلار و چتینلیکلر مئیدانا چیخیر. بونلار ایسه مطلبی قارانیقلاشدیریر. نتیجهده، ایلك باخیشدا حادیهنین کؤکونو درک ائتمک اولمور. شوبههسیز بیر صینف او و اخت صینفی مؤوقع توتا بیلیر کی، اوز صینفی منافعینی آیرید ائدیب، همین منافی قوروماق و حیفظ ائتمک خاطرینه دؤیوشه باشلاسین. لاکین نظره آلماق لازیمدیر کی، هر بیر صینفه منسوب اولان عوضولر معلومات، سیاسی یئتگیلر و ایجتیماعی مسالهلره علاقه

بىلەمك جەتەن بىر سۈيىھە دەئىللەر. بونا گۆرە دە ھەر صىنف و جمعيت داخلىنە ضىيالى و اوزاق گۆرن اقلبيت قباغا دوشور، صىنف و جمعيتە رھبەرلىك اندىر. سۆز دە ھەمىشە ھەمىن تىپ اوزرىنە گنتەمىشدىر. محض ھەمىن تىپە داخىل اولان شخصلر خطرلى و اختلاردا ايتىفاقا گىرمگى و جمعيتە نىجات وئرمگى سۆيلەيىرلەر. بىز ايتىحاد و بىرلىگى آيرى جور باشا دوشوروك. بىزىم نوقطەيى نظرىمىزجە اوزون مودتلى ايتىفاق، دوزگون اساس و تشكىلات اوزرىنە قورولمادىغى تەقدىردە باش توتا بىلمىز. مومكوندور، چوخ قىسا مودت اوچون موعىن عىدە بىر يۈرە توپلانسىن. لاکىن بئله جمعيتلر اىستەنلن نتيجهيە چاتا بىلمىرلەر.

موتفيق اولانلار اۆز ايشلرىنە داوام ائندىرمك خاطرېنە، ايشلرىنە موعىن ترتىبيات وئرملى، نظام اينتظام عملە گتيرملى، عۆدەچىلىك گۆتورملى و عەھد- پنىمان باغلامالىدىرلار. اولنار دوزگون پلان و پروگرام حاضىرلامالى دىرلار. خصوصىيە گۆرولۇجك ايشلرى اۆز اداملارى آراسىندا بۇلۇشورملى دىرلەر. فىرقە دە بورادان مئىدانا گلير. بىر داھا تکرار ائدىرم كى، گۆركملى اداملارېن ايتىفاق و بىرلىگى اولمادان جمعيت اىصلاحتا طرف ايرىلەيە بىلمىز. ايتىفاق و بىرلىك نظام و اينتظام اوزرىنە قورولمالى دىر. نىظام و اينتظام ايسە فىرقە شكىلنە ظاهىر اولور. بعضىلرى فىرقەنى ھەمفېكر و ھەمقېدە اداملارېن توپلاندىقلارى سادە و قوندارما بىر تشكىلات كىمى باشا دوشورلەر. بو فىرقە مەھومونو آيدىنلاشدىر مىر. فىرقە ايرلىنى گۆرن مەلوماتلى و ھەمفېكر اداملارېن ايشتيراك و امكداشلىغى ايلە يارانان و جمعيتى موعىن مقصدە دوغرو بۇلۇن موزم و جىدى بىر تشكىلاتدىر. مرامنامە و نىظامنامە مسالەسى دە بورادان مئىدانا گلير. مرامنامە اساس مقصد، نىظامنامە ايسە انلە بىر واسىطەدىر كى، فىرقە اونون ياردىمى ايلە صىنفېن و يا جمعيتىن گۆركملى اداملارېن ايتىفاق و بىرلىگىنى حىاتا كنجىرېر. لاکىن عملە تەكجە مرامنامە و نىظامنامە ھىچ دە كىفايتلندىر جى دئىل. تاريخ دايمانىر، گوندەلىك موبارىزەنېن جريانى ھەرگون بلەك ھەر ساعات فىرقە اوچون تازا وظيفەلر مئىدانا چىخارىر. بونا گۆرە دەئىرلەر كى، فىرقە گوندەلىك مسالەلر بارەدە دوزگون تەصمىم توتماق اوچون تاكتىكايما مالىك اولمالىدىر. فىرقە اۆز فعالىيتىنى يالنىز مرامنامە و نىظامنامەنى اۆپرنمگە حصر ائتسە او، جانلى فىرقە اولماز. فىرقەنى ياشادان و اينكىشاف ائندىر انون گوندەلىك فعالىيتىنەن، گوندەلىك دوشونوگونون دوزگون تاكتىكىنەن عىبارتدىر. بۇيوك سىياسى بىر آددىم موعىن كىچىك و اھمىيت سىز بىر فىرقەنى انلە دىرچلدە بىلر كى، او بىر جمعيتى ايرلىيە پارماغا قادىر اولار. عكسېنە بىر چوخ حاللاردا دا، يالنىز موعىن سىياسى سەھو گوجلۇ و قودرتلى بىر فىرقەنى آياقدان سالىب آرادان پارار. بىز بو مەقالەدە بو گونكو فىرقەلرېن خصوصىيتىنەن بحث ائدركن يوخارىدا قنىد ائندىگىمىز رويىدەن كئارا چىخماماغا چالىشاجاغىق. يازىلارېمىزدا اگر موعىن ايشارە و كىنايە حىس اولونسا بو قەبىئە غرض حساب ائدىلمەملى دىر.

ھەر حالدا بعضى فىرقە عوضولرىنېن اۆز مرام و مسلكلرىنى تەبلىغ ائتمكە چوخ موعىب اولدوقلارېنى گۆروروك. بو چوخ ياخشى دىر، لاکىن ضررسىز دە دئىل. ضررى بوندادىر كى، اداملار گوندەلىك فعالىيت جريانىندا اساس مقصدى ياددان چىخاراراق خيال ائدىرلەر كى، فىرقە جمعيتە ياردىم اوچون دئىل، بلەك جمعيت فىرقەنېن ايرىلمەسى اوچون لازىمدىر. اۆز عوضولرىنى ھەمىن غلط پىرنسىپ اوزرىنە تەربىيەلندىر فىرقەلرە دئىمى فىرقەلر دئىرلەر. فىرقەنېن دئىمى اولمماسى اوچون اونون باشىندا كىفايت قدر سىياسى و ايجتيماعى مەلوماتى اولان رھبەرلر دورمالىدىر. فىرقە انلە بىر تشكىلات دئىل كى، ھەر بىر آدم اۆز مئىلى ايلە ھارادا اىستەيىرسە اۆز سلىقەسېنە اوېغون صورتدە اونو ياراتسىن و اۆز مقصدى اوچون اوندان اىستىفادە ائتسىن. فىرقە انلە بىر بۇيوك سىياسى تشكىلاتدىر كى، او موعىن جمعيتى اۆز سلىقەسېنە اوېغون شكىلدە ايدارە ائتملى و اونو بۇيوك ايجتيماعى مقصدە چاتدىر مالى دىر. بونو ھەر بىر آدم ائدە بىلمىز. بو بۇيوك مئىدانا ھەر ھانسى حرىص و ھوسكار آدم اۆز ھونرىنى گۆستەرە بىلمىز. ايجتيماعى تشكىلاتى بىر بىنايا اوخشاتماق اولار. بىنانى تىكن موهندىسە تئكنىكى بىلىك لازىم اولدو غو كىمى جمعيتى ايدارە ائدن شخصە دە ايجتيماعى بىلىك لازىمدىر.

بونو دا قنید انتمک لازیمدیر کی، ساغلام نظریه، دقیق علمی پلان اولمادان، سیاسی و ایجتیماعی فعالیت گؤسترلمهدن نتیجه الدهه اندیله بیلمز. بونا وره ده دولای یوللا جمعیتین رهبرلری ساییلان فیرقه رهبرلری گرک فیرقه و جمعیتی نین ان اوزاق گؤرن، ان ضیالی، ان پاک و ان فعال عوضولری اولسونلار.

نهایت فیرقه اؤز- اؤزونه مئیدانا گلیمز. اونا تشکیل ائدیرلر. بورادا طبیعی جریاندان داها چوخ ایراده، مئیل، بیلک و عاغیل ایشلمک لازیمدیر. بو ایشده یئنه ده اوزاق گؤرنلک، سیاسی معلومات، جمعیتین احتیاجلارینی باشا دوشمک موهوم رول اویناییر. فیرقهنی ایداره انتمک فیرقه واسیطه سیله خالق فیرقهیه سؤوق انتمک، کوتله نین یاردیمی و کؤمگی ایله جمعیتی ایصلاح انتمک آسان ایش دئییل. اؤز باشینا و لووفا ادملار هئچواخت بئله بیر تشکیلاتین باشیندا دورا بیلمز. تشکیلاتدا عوام فرییلیگین، لووغالغین هئچ بیر فایداسی یوخدور. یالنیز تعصوب و فاناتیزم ایله ایش آپارماق اولماز. فیرقه رهبرلری فیرقهنین مقصد و اساس پیرینسپلرینی نظره آلماقلا گونده لیک ایشلرده بیر فرمانده کیمی دقیق و معلوماتلی اولمالیدیرلار. فیرقهنی، جمعیتین باشی حساب انتمک، رهبرلر و لیدرلر اونون بئیینی ساییلرلار. طبیعی دیر کی، بئیین ناقیص و خسته اولدوغو تقدیرده باش و بدنین آیری عوضولری ده اؤز وظیفه لرینی لازیمجا حیاتا کئچیره بیلیمه جک. بیر تک فیرقهنین باشچیلاری دئییل، بلکه فیرقهنین بوتون عوضولرینین هر بیرری ده اؤز مؤوقعینده توتدوغو وظیفه ده لیاقت و باجاریغا مالیک اولمالیدیر. فیرقه بیر ده همفیکر آدمالارین توپلاندیغی یئر دئییل. فیرقه انله بیر دوغرو و دوزگون تشکیلاتدیر کی، دوزگون مقام بؤلگوسو، ایش بؤلگوسو، اونون فعالیتینی نین اساسینی تشکیل انتمه لیدیر. بئله اولمادیغی تقدیرده ایشلر ایرلییه گنتمه یه جک. فیرقه انله بیر تشکیلاتدیر کی، اینسانلارین ایراده سی اونا تاثیر گؤستریر. لاکین بو ایراده محو اولوب و یا آرادان گنتمه یه مرکزه ده، فیرقهنین رهبرلیگینده تمرکز تاپیر. فیرقه حقیقته بوتون عوضولرین، بوتون کوتله و طبقه لره منسوب آدمالارین ایراده سینین مظهری دیر.

کیملر رهبر اولما بیلرلر

یوخاریدا قنید اندیگیمز کیمی، فیرقه لرین موقدراتیندا رهبرلرین ایجتیماعی مؤوقعیتی، اخلاق و بیلک سویه لری و سیاسی یئتگینلیکلرینین بؤیوک رولو واردیر.

محض دوزگون ایش گؤرن، دیقتلی، ایستعدادلی و باجاریق رهبرلر تجروبه لی کاپیتانلار کیمی فیرقهنین، هابئله صینف و جمعیتین گمی سینی ایجتیماعی موباریزه نین فیرتینالی اوقیانوسونداکی بوراغانلار و سو آلتی قایالارین اورتاسیندا کئچیره رک نیجات ساحیلینه چاتدیرا بیلرلر. هر عادی بیر شخص رهبر اولما بیلمز. رهبر عمومی بیلگه صاحب اولمادان علاوه اؤز دوهاسی، فداکارلیغی و جانان کئچمه سی ایله هابئله باجاریق و ایستعدای ایله فیرقه و صینفین باشقا نوامینده لریندن فرقلنیر و بونولا دا جمعیتین داخیلینده اؤزونه حؤرمه و نوفوذ قازانیر. بیر جمعیتین رهبرلیک مقامینا شوبه هلی و یا یئنی عرصه یه گلیمش آدمالار کئچدیگی تقدیرده، اونلار عمومون اعتمادینی قازانا بیلمز. نه تک بیطرف شخصلر حتا فیرقه نین عوضولری ده بئله بیر آدمین آردینجا گنتمه یه جکلر.

بدباختلیقدان بیزیم اولکده بو مساله عکسینه دیر. سحر یوخودان تنز آییلان هر بیر حریص آدم رهبرلیک ایدیعاسینا دوشور، باشینی باشلارا قاتیر. او، اؤز نوفوذ، حؤرمه و ایجتیماعی مؤوقعینی نظره آلمادان جمعیتیه باشچی اولماق ایسته ییر. بو مقصده چاتمق اوچون ایلك آدیما باشقالارینین نوفوذونو قیرماغا، پاک و لایق آدمالاری بدنام انتمگه باشلاییر.

من جمعیتین رهبرلیگی ایدیعاسیندا اولوب، فعالیت ائدن بعضی حرارتلی و حریص جوانلارین بیر چوخو ایله ایشله میشم. تاسوفلر اولسون کی، اوزون مودتلی سیناقلار کئچیردیکدن سونرا بئله بیر نتیجه یه گلیمش کی، جمعیتی ایفلیج انتمش بیر چوخ هایکوبلرین و سؤیوش بازلیقلارین، هابئله بیر چوخ فیرقه لرین مووقیبت سیزلیگی نین منشایی

همین دیلی اوزون تیپلر دیر. انله چاق و لیاقت سیز عونصورلر تانی بیرام کی، اؤز گوندهلیک حیاتلاریندا، نئجه دئیرلر، ایکی آتین آراسینی بؤلگه قادیر اولمادیقلاری و بوتون عؤمورلری بویو جمعیت اوچون حتا اساسلی بیر آدیم آتمادیقلاری و خالقین منافی یولوندا هنج بیر ایش گؤرمه دیکلری حالدا تام حیاسیزلیق و وفاحتله فیرقه و جمعیتین رهبری، اولکهنین باشچیسى اولماق ایسته ییرلر.

من بورادا بیر قدر داها آجی سؤزلر دئمک ایسته میرم. حاق سغزو قییمتلدیرن خئیرخاه آدمالار آجی حقیقتی یالتاقلیقدا داها چوخ خوشلاییرلر. بو گون دونیانی فیرقه لرین رهبرلری ایداره اندیرلر، بویوک روس خالقینین، اینگیلتره و آمریکانین موقدراتی فیرقه رهبرلرینین الینه تاپشیریلیمشیدیر. بیزیم حؤکومت و کابینه لریمیز قودرتلی فیرقه تشکیلاتینا و جمعیتین رهبرلرینین بویوک نوفوذونا آرخالانماسالار، بو گونکو مورکب دونیادا اؤز اوزرلرینه گؤتوردوکلری فؤوق العاده آغیر وظیفه لرین عؤده سیندن گله بیلیمه جکلر. وزیرلریمیزی، باشچیلاریمیزی بیر آن دیقته نظر دن کئچیرین! گؤسترین گؤرک، بونلارین هانسی خالق اوچون ایشله میش، جمعیتین تشکیلی ایشینده، کوتله ره رهبرلیک ایشینده، سیاسی فیرقه لرین تشکیلاتیندا زحمت چکیب ایمتاحان وئرمیش و اؤز قابلیت، لیاقت و باجاریغی نتیجه سینده جمعیت رهبرلیک ائتمک مؤوعینه گلیب چاتمیشدیر؟ شهر یوردن سونرا ایرانین پایتختیندا بیر نئچه فیرقه مئیدانا گلهرک، آز- چوخ موعین عیده نی موقتی اولسا دا اؤز اطرافلارینا تولامیشلار اینصافلا قضاوت اندیب گؤرک اونلاردان هانسی بیرى جمعیتین موقدراتیندا، اولکهنین گوندهلیک سیاساستینده، نهایت حؤکومت ایشلرینده دخالت اندیب، اؤز رهبرلریندن بیر و یا نئچه نفرینی اولکهنین باشچیلیغینا تعین انده بیلیمشیلر؟ شوبهه سیز کی، اونلاردان هنج بیرى بو ایشی گؤره بیلیمه میشدیر. دئمک بیز قنید ائتسک کی، سیاسی فیرقه لر و قورولارین لاییق رهبرلری اولمادیغینا گؤره، اونلار گوندهلیک سیاست مئیدانیندا اوزاقلاراق کلوبلار و تعلیم- تربیه تشکیلاتلاری کیمی بیطرف جمعیتلرین ایشینی گؤرورلر بو، هنج ده سهو دئییل. داها بیر بدباختلیق بوندان عیبارت دیر کی، بعضن گورونور کی، بیر یا نئچه نفر لیاقت سیز باشچی اؤز مقصدینی یئرتمک، جمعیت اؤزونو تحمیل انده بیلیمک اوچون جورجور و عدله ره بیر عیده نی سیاسی فیرقه آدی ایله اؤز دؤوره سینه توپلاییر. لاکین چایدان کئچن کیمی، یا خود خالق ایچرینده دئییلدیگی کیمی، آرزو ائشگینه مینن کیمی خالق و جمعیتی یاددان چیخاراراق عملده انله ایشلر گورورلر کی، باشقالاری همین آدمالارین ایشه سالدیقلاری واسیطه لر دن ایستیفاده انده بیلیمه سینلر.

ایرانین حؤکومت و میلی تشکیلاتلارینین تفروعاتی حاقیندا اوزون- اوزادی موباحثه لر اولور. بیرى دئییر کی، اگر فیلان ایداره ایصلاح اولونسا بوتون ایشلر دوزلر. دیگرى بیلدیریر کی، فیلان وزیر و یا فیلان باش مودورون یئری آلینیب آیری بیر شخصه وئریلسه ایران بهیشته چئوریلر. بعضیلری ایسه موعین وئرگی و یا دا دؤولت مخاریجی نین موعین ماده سی باره ده فیکر سؤیله ییب دئییرلر کی، باشقا بیر حؤکومت ایش باشینا کئچیب، موختلیف مساله لر باره ده اونلارین مئیلینه او یغون صورتده تدبیرلر گوررسه بوتون ایشلر سه مانا دوشر. بیزیم عقیده میزجه، بوتون بونلار جمعیتیمیزین عوضولرینین سیاسی شعورونون اینکیشاف ائتمه سینین نتیجه سیدیر. بو گون بیزیم جمعیتیمیزین موقدراتی اونون اؤز الینده دئییل. بو اؤز باشینا و دئمی آدمالارین هانسی ایجتیماعی اساس اوزره هارادان مئیدانا گلهرلری معلوم دئییل. بو قوندارما آدمالارین باشقالارینا نیسبت نه کیمی اوستون جهنله مالیک اولمالاری بللی دئییل. مثلن، نه اوچون بونلار وزیر و باش مودور اولاییلرلر، باشقالاری ایسه یوخ؟! ایجتیماعی ایشلرده بو آقارلارین وئردیکلری ایمتاحان و گؤستر دیکلری لیاقت نه دن عیبارت اولموشدور. هانسی صیف، هانسی فیرقه، هانسی جمعیت بو آدمالارین آرخاسیندا دایانیر؟ بوتون بو سؤالارین جاوبی منفی دیر. دئمک ایرانین قارشى سیندا یالینز بیر یول وار دیر، بو ایسه لاییق، سئچلمیش، فعال، پاک و ایمتاحان وئرمیش آدمالار حاضیر لاماقدان عیبارت دیر. بو ایش دوغرو- دوزگون فیرقه اولمادان مومکون اولاییلر. بدباختلیقدان سیاسی فیرقه لریمیزین ده گوزو قورخوب، اونلار دا اؤزلری اوچون یول گؤسترن رهبر حاضیر لاماغا جورات ائتمیرلر. اونلارین حاقی وار، چونکی، جمعیتین رهبرلری ایندییه دک یاخشى ایمتاحان وئرمه میشلر. بوندان علاوه رهبرلیک ایدیعاسیندا اولانلارین سایى او

قدر دیر کی، ساده اداملار چاشیرلار. اونلار بیلیرلر، بو رهبرلردن هانسینی سنجسینلر. بوندان باشقا ساده اداملار اوزلری ایله رهبرلیک ایدیعاسیندا اولانلار آراسیندا فرق کورمورلر.

رقابت ایسه بونلارین هامیسیندان داها پیسیدیر. بو ائله بلا دیر کی، بوگونکی سییاسی تشکیلاتلاری و فیرقهلرین هئج بیر اوز یاخاسینی اونون پنجهسیندن سلامت قورتارا بیلهمیشدیر. مثلن، منسوب اولدوغونوز فیرقه و یا جمعیتین عوضولریندن بیرینی دیگر یولداشلارینیزین یانیندا تعریفلهیین. اوندان کورمکسینیز کی، سیزه نه کیمی جاوابلار وئرجهکلر. همین آدام تعریفلهدیگینیز شخص حاقیندا نه کیمی عئیلر، حتا بنی ایسرائیل نوقصانلاری تاپیب قونداراجاقدیر.

بونا باخماپاراق گئج- تئز جمعیت اوزونه تیکان وئرجهک، مو عین فیرقهلر و رهبرلر مئیدانا گتیرمهکدیر. چوخ اوزاغا گئتمهیک. ایرانین همین مشروطه اینقیلابینی دیقتله نظرندن کئچیردیکده یئنی تاریخین همین دؤورونده ائله پارلاق اولدوزلارا تصادوف اندهبیلهریک کی، ایران جمعیتی اونلارین آدینی هله ده حورمتله یاد ائدیر. بعضیلری حقیقته اویغون اولمایاراق بو بویوک ایجتیماعی نهضتی غیرطبیعی و صونعی حساب ائدیرلر. لاکین قئید ائتدیگیمیز بویوک هیمتلی و نوفولر رهبرلرین مئیدانا گلهمسی همین نهضتین طبیعی اولدوغونو گؤستریر. بو نهضتین پارلاق سییمالاری، عذاب و اذیتلر گورموش ایران کوتلهلرینین اورگیندن باش قالدیرمیشدیر. هر بیر نهضت، هر بیر بویوک ایجتیماعی حرکات ایستر- ایستهمز جمعیته تکان وئرهب، خالقا یول گؤستریمک اوچون مو عین اداملار ایرلی چکیر. اگر بو اداملار لیاقتلی، جان یانیدران و دوزگون اولسالار، جمعیت اوز نهضت و حرکتیندن لازیمی نتیجهلر الده انده بیلر. عکسینه پوزغون و لیاقتسیز عونسورلر رهبرلیک مقامینی ایشغال ائتدیکده جمعیت اوزونو یئنی بدباختلیقلار و فلاکتلر اوچون حاضیرلامالیدیر. بورادا، ایگرمی ابللیک باشچیلاریمیز، همین ایدیعالار اوچون ان آیدین و قناعتلندیرجی دلیل کیمی گؤستريله بیلر. اگر بو اداملار لیاقتلی و دوزگون اولسایدیلار بو ایگرمی ایل عرضینده ایران خالقین الینه دوشدوگو فورصدن ایستیفاده انده بیلر دیلر. فاشیزم و ناسیونال- سوسیالیزم رهبرلرینی ده میثال گؤستریمک اولار. ایتالییا و المان میلتلرینین دوچار اولدوقلاری بو گونکو بدباختلیقلار و فلاکتلر اونلارین رهبرلرینین لیاقتسیرلیگی، باجاریقسیرلیگی و دیوانهلیگی اوزوندن تورنمیشدیر. بونون آیری دلیل وسیبی یوخدور.

بئلهلیکله فیرقهنین و عئین حالدا جمعیتین رهبرلرینین رولو چوخ بویوک و اهمیتلی دیر. جمعیته تاثیر ائدیب، خالقی اوز مقصد و هدفینه دوغرو یؤنلتمک ایستهین فیرقهلر رهبر مؤوقلرینی باشا دوشوب اوزلرینه تجربیهلی دیقتلی و دوزگون رهبرلر تاپمالیدیرلار. بو دوغرو و دوزگون فیرقه اوچون چوخ لازیم اولان شرطلردن بیر دیر.

فیرقه کادرلارینین اهمیتی

قئید ائتدیک کی، دوغرو و دوزگون فیرقه اوز فعالیتینی تکجه مرام تبلیغ ائتمک و اوز عوضولرینی آرتیرماقدا دایانا بیلمز. بئله بیر فیرقه حیاتدا مقاومیت گؤستریب یاشایا دا بیلمز. اونون رهبرلری ایسه هئچواخت اوز مرام و مقصدلرینه چاتا بیلمز. جانلی فیرقه اوز اساس مقصدینی قورویوب ساخلاماقلا بیرلیکده جمعیتین داخییلینه گئتملی، بوتون گوندهلیک ایجتیماعی و سییاسی ایشلره قاریشمالی، کوتلهوی، صینفی و عومومی نهضتلرده و حرکاتدا قطعی و آیدین شوعارلارا مالیک اولمالیدیر. فیرقه رهبرلیگی اولمادان حرکات، نهضت و عوصیانلار جمعیت و خالق اوچون خطرلی و ضررلی دیر. فیرقهسیر و رهبرسیر کوتله کور طبیعی یانقین کیمی دیر. او حرکته گلدیگی تقدیرده قارشیسینداکی بوتون قورو و یاشی یاندریب محو ائدر. سردار سیپهین کودتاسی. سنئید ضیاینین ایسه کور- کورانا صورتده اونون آردینا دوشمهسی محض همین تهلیکله قیاملاردان اولموشدور. 17 آذر حادیهسی سلطنتین دگیشمهسیندن اول جوهوریت طلبلیک نهضتی و سایره، فیرقهسیر و مقصدسیر خطرلی حرکاتین موختلیف نومونهلریندن عیبارت اولموش و هامیمیز اونلارین پیس نتیجهلریندن خبرداریق. فایدالی حرکاتین حوکمن تشکیلاتی، نیظام- اینتیظامی و مرانامهسی اولمالیدیر. بو گون بئله دیر. اون ایلدن سونرا یئنه ده بئله اولاجاقدیر. اوز اوزونه

مئیدانا گلن مووقتی نهضتلرده فرصت طلب و خطرناک اداملار ایرلی به آتیلاراق خالقین احساساتیندان، کوتله نین غضب و نیفر تیندن سواستیفاده ائدیب، جمعیتی خطرلی یوللارا چکیب آپاریرلار. واختیله سئید ضییا، سردار سییه و خالصی زادهلر بئله ایشلر گورموش و ایندی موشاهیده ائتدیگیمیز کیمی، ایران خالق هاما اینتیظامسیز، فیرقه سیز و رهبر سیز حرکاتین اجی مئبولرینی یئمکده دیر.

اؤز ایش اوسلوبوموزا اساسن بیز شخصییتلر حاقیندا دانیشماق ایسته میریک. بیزیم مقصد و آرزولاریمیز هئچ ده شخصلری، خصوصی ایله تصادوفرل نتیجه سینده، تاریخی حادیه لرین اوزه چیخاردیغی اداملاری ایفشا ائتمکدن عیبارت دئییل. بو تصادوفی عونصورلر هرزه اولار کیمی، گئج- تنز قورویوب آرادان گئدیرلر. خالق و جمعیت ایسه قالیر و اؤز تکامل و اینکیشافینی داوام ائتدیریر.

بیز فیرقه دن بحث ائدیریک. جمعیت اؤز تکامل جریانیندا قطعی صورتده فیرقه و یا فیرقه لره مؤحتاج اولور. محض واحد جیدی و یئتگین فیرقه تکامل جریانیندا جمعیت رهبرلیک ائتملی دیر. بو باشقا بیر موباحیته دیر. ایندی بو منیم اوچون بیر ایدئال ساییلیر و ایدئال اوزرینده بحث ائتمک ایسته میریم جمعیتی ایداره ائتمک اوچون فیرقه یه لاییق و باجاریقلی رهبرلردن علاوه معلومات، بیلک، فداکارلیق نوقطه یی نظریندن جمعیتین ساده و عادی عوضولریندن فرقلن کادرلار دا لازیم دیر.

فیرقه تشکیلاتلاری و حوزملرین اهمییتینی اینکار ائتمیریم. بونلارین دا اهمییتی وار دیر. بونلار فیرقه نین سنللولاری، بلکه ده ایسکلنتی دیرلر. تشکیلات و سازمان اولمادیغی تقدیرده فیرقه نین حقیقی مفهوم اولماز. فیرقه نین کؤکو جمعیت داخیلیندن اونون اوچون گونده لیک قیدا یئتیرن اساس عامللر حوزهدن، شوعه لردن و کومیتهلردن عیبارت دیر. من فیرقه ایشلرینین بو ساحه سینده بؤیوک علاقه بسله میریم. بؤیوک فیرقه لردن بیرینین بؤیوک رهبری دئمیشدیر کی، فیرقه فعالیتی و موباریزه سینده فیرقه حوزه سی آلیماز بیر قالدیر. فیرقه ایشلرینده آز- چوخ دخالت ائدن هر هانسی بیر آدم باشا دوشور کی، من نه دئمک ایسته میریم. هله لیک بو دا آیری بیر بحث دیر. عومومیته دئمک لازیم دیر کی، فیرقه نین کادری اولمادان او، جمعیتی ایداره ائده بیلمز. کادر اولماسا اساس اعتباری ایله فیرقه اولماز. حوزه و تشکیلات مئیدانا گلمز. بؤیوک روسیه اینقیلابی نین رهبری لنین ایلک آدام دیر کی، اینقیلابدان هله اون بنش ایل اول کادرین لازیم اولدوغو نو درک ائتمیشدی. اونون فیرقه سینین موفقییت قازانماسی سیری ده بوندان عیبارت اولموشدور. او دئییردی: فیرقه نی یالنیز ایجتیماعی مساله لرده بیلکلی، متخصص و باجاریقلی اولان اداملار، فیرقه فعالیتیندن باشقا، ایجتیماعی موباریزه دن باشقا دیگر کسب و کاری اولمایان اداملار ایداره ائتملی دیرلر. او واختین ایصطیلاحی ایله دئسک، همین اداملار پنشه چی اینقیلابچی اولمالیدیرلار. روسیه نین ایجتیماعی اینقیلابی نین پارلاق تاریخی همین نظریه نین دوزگونلوگونو ثبوت ائتدی. هاما ایجتیماعی حرکاتین باشلانغیچیندا لنین فیرقه سی چوخ دا جمعیت شوبه سیز کی، اهمیت سیز و کیچیک گورونور. لاکین گوردوگوموز کیمی، همین کیچیک جمعیت یئر کورسینین آلتیدان بیر حیصه سینده یئی بیر دنیا یارادا بیلدی. بو موفقییت یالنیز فیرقه رهبرلری و کادرلارینین فعالیت و باجاریقلی لیغی نتیجه سینده مومکون اولموشدور. لنین فیرقه سی اوکتیابر اینقیلابی نین بیر عیده باجاریقلی، حبس، سورگون، ماهاجیرت و موباریزه ده بیشیب، برکیمیش سیاسی اداملارین کؤمگی ایله ائتدی. همین کادرلارین کؤمگی سایه سینده مذکور فیرقه ایگرمی نئچه ایللیک داخیلی دؤگوشلردن سونرا دونیانین ان قودرتلی اوردوسونو مغلوب ائتمگه قادیر اولدو. حاضرکی ماحاریبه نین گئدیسی جریانیندا، پارلاق اولدوزلار کیمی قیزیل اوردونون باشچیلاری داخیلینده نظره چارپان اداملار، هئچ ده ایکی یا اوچ ایل عرضینده مئیدانا گلیمیش شخصلر دئییلر. اونلار ایسه روسیه خالقلارینین رهبرلری طرفیندن تربیه اولونموش و مینرله عادی عوضو داخیلیندن سئچیلیب همین گون اوچون حاضر لانیمش کادرلاردان عیبارت دیرلر. قوی اؤز اطرافلارینا دورد نفر آدم توپلایب، اونا گورولتولو فیرقه آدی وئرن رهبرلرین بیزدن خوشو گلمه سین. بیز دوغرو و دوزگون سوزلری دئملی ییک. شهر یوردن سونرا گؤبلک

کیمی یئردن چیخمیش فیرقه‌لر، کادرلاری دوزگون قایدا ایله تربییت ائتمه‌سهر، هنج بیر ایش گوره بیلیمجه‌کلر. دونیانین سییاسی شخصیتلریندن بیرینین سوزو ایله دئسک، بو ایش هنج ده پینه‌چیلیک ائتمک و یا اوزون قولاق سورمک دئییل. دونیاد بوتون ایشلر علم و تکنیک اوزرینده قورولدوغو بیر عصرده پینه‌چیلیک و یا اوزون قولاق مینمکله بیر یئره چاتماق اولماز. فیرقه و یا فیرقه‌لرین بینووره‌سی و اساسی محض علمی اوصول اوزرینده قورولمالیدیر. فیرقه دوزلتمک، فیرقه‌نین واسیطه‌سیله جمعیتی مو عین مقصده دوغرو سؤوق ائتمک علم و تکنیکدن عیار تدریر. اونی همین ایشلری باجاران آداملارین اللرینه تاپیشرماق لازیمدیر. ایجتیماعی ایشلر ده، مکتب، تکرار و تجروبه طلب ائدیر. اولکه‌میزده هله‌لیک بئله مکتبلر یوخدور. دیگر اولکه‌لرده فیرقه‌وی شخصیتلری، هنج ده مکتب نیمکتی آرخاسیندا اوتورانلار ایچریسیندن سئچمیرلر. فیرقه کادرلاری ایجتیماعی موباریزه مکتبینه باشا چاتدیرمالی، جمعیتین ایمتاحان میزی آرخاسیندا سیناقدان کئچیریلمی و همین سیناقدان غالب چیخمالیدیرلار. جمعیت چوخ «اینجه» بیر شئی دیر. فرانسایلی تاریخچیلریندن بیر اونی اویناغان آتا اوخشاتمیشدیر. اویناغان و شیلتاقت هر آداما مینیک وئرمر. او اوز آدامینی یاخشی تانی یار. ناشی آدامی، بیر نئچه دفعه آتیلیب دوشمکله، یئره وورار. لاکین تجروبه‌لی آدامین آلتیندا اویناقلایار، موم کیمی یوموشالار. ایستهنیلن طرفه سؤوق ائدیلر. بئله بیر سوواریدن حتا آتین اوززونون ده خوشو گلر.

نتیجه ده، خولاصه صورتده دئمهلر بیک کی، فیرقه‌نین دوغرو و دوزگون رهبرلردن علاوه، دوغرو و دوزگون کادرلاری دا اولمالیدیر. محض کادرلار دیر کی، فیرقه‌نی عملده ایداره ائدیر. اونی یارادیر، گنیشلندیریر. ایجتیماعی موباریزه‌ده اونیون باجاریق و قووملرینی ایشه سالیر. بو باجاریق و قووملرین بوش و هدر قالماسینین قارشیسینی آلیر. بیر سؤزله کادر فیرقه‌نین قوللاری حساب اولونور. بو قوللارین قودرتی نه قدر گوجلر اولسا فیرقه‌نین آدی، شوهرتی و نوفوذو دا بیر او قدر آرتیب حورمت کسب ائدیر.

«آزیر» قزنتی، 23 خورداد- 1 تیر 1323 نومره 156- 160